קנין הלכה

3

מראי מקומות

מס' 8

חודש טבת תשפ"ה

או"ח הלכות עירובין

המשך סימן שעב, סעיף יב' _ סימן שעח

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שעב סעיף יב

מקור הדין של זיז הממעט את הכותל הוא בגמרא דף עח., והשו"ע פירשו כפירוש רש"י ותוס' בסוגיא שם [והובא גם בסעיף הקודם בביה"ל ד"ה ואין] הסוברים דמיעוט באויר לא שמיה מיעוט. ולכן זיז שהוא כעין מדף העומד באויר אינו ממעט את הכותל אף אם יש בזיז שיעור ד"ט על ד"ט.

ומש"כ השו"ע שאם הניח סולם ע"ג הזיז ה"ז מועיל, הכוונה שהשעין את ראש הסולם על הזיז ומעתה אין הזיז נחשב כמיעוט באויר, כיון ששליבות הסולם לבודות זו לזו והשליבה התחתונה לבודה לקרקע. [ודמי לבנה איצטבא ע"ג איצטבא שאם יש בעליונה דע"ד טפחים ובתחתונה אין שיעור זה, ה"ז מועיל אם הן לבודות זו לזו].

והנה לעיל [סעיף יא] ציין הביה"ל [ד"ה ואין] לשיטת הרשב"א והריטב"א והרמב"ם והר"ח והאו"ז הסוברים דמיעוט באויר שמיה מיעוט, ולפי דבריהם לא יתכן לפרש כהשו"ע שהסולם מועיל להכשיר את הזיז, ועיין בהערה בתוספת עיון.[1]

<u>מה בין סולם שבסעיף זה לסולם דלעיל סעיף ח</u>

בסעיף זה הצריכו סולם ששליבותיו לבודות זו לזו, והשליבה התחתונה לבודה לקרקע, ומאידך לא הצריכו שיהא רוחבו ד"ט וגם לא הוזכר שיהא כובדו קובעו, ולעיל [סעיף ח] הובא דין סולם המגיע אל ראש הכותל [או סמוך לו תוך ג"ט] ולא הוזכר בשו"ע ובראשונים שיהיו שליבותיו לבודות זו לזו, והצריכו שיהא בו רוחב ד"ט ושיהא כובדו קוב עו, וצ"ע מה בין זה לזה.

החזו"א [סי' צו ס"ק כג ום"ק כו] כתב להשוות את שני הסולמות, שבסעיף ח הצריך שיהיו השליבות לבודות זו לזו, וכאן הצריך שיהא סולם שכובדו קובעו. והא דבסעיף ח הצריכו סולם רחב ד"ט וכאן די בסולם כ"ש, כתב החזו"א שבסעיף ח איירי לענין שייחשב הסולם כפתח ויוכלו לערב יחד, ולזה בעינן רוחב ד', ואילו כאן איירי רק לענין הכשר הזיז שלא ייחשב כמיעוט באויר, ולזה סגי בסולם כ"ש.[2]

<u>גובה הזיז</u>

והנה הזיז מועיל בתורת איצטבא, [והיינו שאין גובה עשרה המבדיל בין הקרקע לבין הזיז ובין הזיז לבין ראש הכותל], וכתב החזו"א [סי' צו ס"ק כה] דממילא בעינן שמהקרקע עד פני הזיז העליונים יהיה השיעור פחות מי"ט מצומצמים, וכן מפני הזיז בעליונים עד ראש הכותל יהא פחות מי"ט מצומצמים.[3]

והנה מתוך שאין הזיז משמש אלא כאיצטבא, נמצא שלשיטת השו"ע [לעיל סעיף ט] שאיצטבא אינה מועילה להיחשב כפתח בין החצירות רק מתירה להשתמש ע"ג הכותל ע"י שתשמישו בנחת, כן הוא גם בזיז.

והמשנה ברורה [ס"ק צו] כתב דכדי שהסולם יועיל להחשיבו כפתח, בעינן שיגיע עד תוך ג"ט לכותל ושיעשה כן גם מהצד

ביאורים והערות

1. <u>תוספת עיון</u>

הרשב"א [בחידושיו דף עז:] והראב"ד [השגות פ"ג ה"ו] מפרשים באופן אחר את נידון הזיז והסולם, והיינו שהזיז עצמו מועיל להתיר להשתמש בכותל הואיל ויש בו דע"ד, ואין ראש הכותל רחוק ממנו י"ט, אך אם הניח סולם על הזיז מיעט בזה את שטח הזיז, והוי כמו שאין בו דע"ד ונפסל הזיז מלהתיר לו להשתמש בכותל.

2. והערוך השולחן [סעיף כב] כתב דלא כהחזו"א, אלא דלעיל [סעיף ח] איירי בסולם כבד וקבוע, די גם כשאין השליבות לבודות זו לזו, משא"כ כאן איירי בסולם עראי, לכן בעינן שהשליבות יהיו לבודות זו לזו שיהא נוח לעלות עליו.

3. ולפי"ז אין זיז אחד מתיר אלא אם גובה הכותל הוא כ' טפחים פחות ב' משהויין.

קנין הלכה

מראי מקומות

השני. והחזו"א [סי' צו ס"ק כג] הוסיף דגם בעינן שיהא רחבו ד"ט ולא כל שהוא, ושיהא כובדו קובעו.[4]

<u>בדברי השו"ע שכותל גבוה עשרים צריך שני זיזים, ושלא יהיו זה כנגד זה</u>

כתב השו"ע שאם הכותל גבוה כ' טפחים צריך ב' זיזים כדי להתירו, ושלא יעמיד אותם זה כנגד זה כדי שיהא ראוי להעמיד סולם מזה לזה, וכתב החזו"א [סי' צו ס"ק כו] שלא די בזה שראוי להעמיד סולם מזה לזה, אלא בעינן שאכן יעמוד סולם כזה כדי שלא יחשב הזיז כמיעוט באויר.[5]

<u>סעיף יג</u>

מקור הדינים שבסעיף זה הוא בגמרא דף עח., ויסודם הוא דעיקרו של הסולם הוא אמצעיתו, ששם רגילים להניח את כל כף הרגל, וצדדי הסולם נועדו לאחיזת הידים. ולפי"ז צריך לומר דכאשר מכשירים סולם באמצע וקשין מהצדדים, איירי בקשין הראויים לאחיזת הידים.[6]

<u>סעיף יד</u>

מקור דין זה הוא בגמרא דף עח:, ונתחדש בזה שאם יש סולם צר המגיע עד ראש הכותל [או עד תוך ג"ט בסמוך לראש הכותל], אין צריך להשלימו לרוחב ד"ט אלא עד גובה י"ט, דבזה הוי שיעור פתח, ואף שהכותל גבוה יותר מי' טפחים, גובה זה העומד מעל י"ט הראשונה וחוסם את המעבר, די בו בסולם צר יותר, משא"כ י"ט הראשונים שהם עיקר המחיצה, צריכים סולם רחב ד"ט.[7]

עוד נתחדש כאן שאפשר להשלים את שיעור ד"ט של הסולם ע"י חקיקה בכותל, אף שחקיקה זו אינה נוחה לעלות בה.[8] [וכיון שאינה נוחה לעלות בה, לכן אם אין סולם כלל רק חקיקה רחבה ד' בכותל, בעינן שתגיע עד ראש הכותל].

<u>סעיף טו</u>

מקור הדין של אילן ואשירה הוא גם בגמ' [שם], ונחלקו בה האמוראים, רבה סובר דאילן מותר ואשירה אסורה, ורב חסדא סובר שאילן אסור ואשירה מותרת.

טעמו של רבה שאילן מותר הוא משום דאף שאסור לעלות באילן בשבת [גזירה שמא יתלוש], מ"מ בזמן בין השמשות שהוא זמן קניית העירוב מותר לעלות בו, דלא גזרו על שבות בין השמשות.

ועיין מג"א [ס"ק כד] שהקשה דהא האילן צריך לשמש כפתח לכל השבת, והא אחר ביה"ש אסור לעלות בו. וכתב בתירוצו

ביאורים והערות

4. ולדעת הראשונים המובאים בביה"ל [ס"ט ד"ה אבל] שאיצטבא וזיז מועילים גם להיחשב כפתח, מתוך שיש בהן שיעור דע"ד, א"כ מטרת הסולם כדי שהזיז לא ייחשב מיעוט באויר ולזה סגי בסולם כ"ש, ומעתה הוי זיז כפתח ויכולים לערב יחד.

5. עוד הקשה החזו"א דהא לעיל [ס"ח] מבואר שגם סולם זקוף מועיל להיחשב כפתח, וא"כ למה הכא בעינן סולם שאינו זקוף. ותירץ דבשני זיזין זה כנגד זה קשה לעלות בסולם זקוף. ועוד דכיון שהכא אין המיעוט ע"י הסולם אלא ע"י הזיז, והסולם רק מהני שלא יהא מיעוט באויר, ולזה בעינן שהזיז והסולם ייחשבו כחד, ולזה צריך סולם העומד בצורה קבועה יותר דהיינו באלכסון, ולא סגי בסולם זקוף.

6. ולא נתחדש אי בעינן שיהא רוחב הסולם רוב מארבעה הטפחים והקשים מועילים רק להשלים השיעור, או שגם אם רוחב הסולם באמצע הוא טפח בלבד, שראוי למדרך כף הרגל, מהני הקשין להשלים לד"ט.

7. וכתב השעה"צ [ס"ק עד] דכ"ש שיש להכשיר סולם שיש בו רוחב ד"ט בגובה י"ט ואח"כ הוא נעשה צר עד ראש הכותל, או תוך ג"ט לראש הכותל.

8. גם כאן לא נתחדש אם בעינן רובו בסולם ומיעוטו בחקיקה, שהחקיקה רק משלימה את השיעור, או דמהני גם אם רובו בחקיקה.

קנין הלכה

מראי מקומות

לעיין לקמן [סוף סימן שעד], וכוונתו להא דאיתא התם שאם עירב דרך הפתח ונסתם הפתח בשבת ה"ז מותר, דשבת הואיל והותרה הותרה, וה"נ אמרינן הכי.

והקשה רע"א [בהג"ה] שהרי בסי' שפה [ס"ז בהג"ה] מבואר שהיכא שמצוי מאוד שהעירוב מתקלקל לא אמרינן דשבת הואיל והותרה הותרה [כגון אם מצוי שהנכרים יסתרו את צוה"פ המבדילה בין המבואות], וכ"ש הכא שבודאי יהא האילן אסור בשבת. ותירץ רע"א [שו"ת מהדו"ק סי' יד] דכיון שבזמן ביה"ש ראוי האילן להשתמש בו בפועל, דלא גזרו על שבות ביה"ש, לכן לא בטל ממנו שם פתח גם אחרי ביה"ש, הואיל ורק אריא דאיסורא רביע עלה. וכן כתב החזו"א [סי' צו ס"ק לא].

ובטעם הא דאשירה אסורה, נתבאר בגמ' דהוא משום שיש איסור ליהנות מן האשירה.[9] [וכתב השו"ע שזהו איסור תורה, ולכן אין להתירו גם בין השמשות. וכתב רע"א שאין צריך לטעם זה, אלא אף אם היה זה איסור דרבנן לא היה בו היתר בין השמשות, דרק שבות דשבת הותרה ביה"ש ולא שאר איסורים דרבנן].

טעמו של רב חסדא שאילן אסור נתבאר בגמרא שהוא משום שאיסור שבת גרם לו, וכתב המשנה ברורה [ס"ק קיד] בשם הלבוש שהסברא היא דהוי כתרתי דסתרי, דא"א להתיר איסור שבת ע"י אילן שיש בו איסור שבת. והטעם שאשירה מותר לרב חסדא הוא משום שאיסור דבר אחר גרם לה, ואמרינן דפתח מעליא הוא ואריא דאיסורא הוא דרביע עלה.[10]

ויש לשאול דכל אשירה אילן היא, ותיפוק ליה דתהא אסורה מצד איסור השתמשות באילן. וכתבו הטור ורבינו ירוחם והשו"ע דמיירי באשירה יבישה שאין בה עלים ולא גזרו בה שמא יעלה ויתלוש. והקשה המג"א דבסי' שלו פסק השו"ע שגם אילן יבש אסור לעלות עליו, ותירצו הא"ר והגר"א דהתם אין האיסור מן הדין רק משום סייג וגדר, ולכן אין זה פוסל את הפתח.

<u>להלכה</u>: הרמב"ם פסק כרבה, והרא"ש פסק כרב חסדא, והשו"ע כתב בסתמא כהרמב"ם שאילן מותר ואשירה אסורה, והביא גם את דעת הרא"ש כדעת יחיד, וכתב הא"ר שיש לצדד להלכה כהרמב"ם.

<u>לענין מה מהני האילן להיחשב כפתח</u>

לענין סולם נתבאר לעיל [סעיף ח] דיש בו שתי תועליות:

א. אם יש סולם מכאן ומכאן ה"ז כפתח ויכולים לערב יחד.

ב. אם יש סולם רק מצד אחד והכותל רחב ד"ט, משתמשים בני החצר שיש להם סולם על הכותל, שלגבם הוי תשמישו בנחת, ואילו לגבי בני החצר האחרת שאין להם סולם הוי תשמישו בקשה.

וכתב החזו"א [סי' צו ס"ק לד] שלענין אילן המשמש כפתח [להרמב"ם והשו"ע] מסתבר שזה מועיל רק לענין שיוכלו לערב יחד אם יהא סולם או אילן גם מהצד השני, אבל לא יועיל להחשיב תשמישו בנחת, דמסתבר שלזה בעינן שיהא מותר להשתמש, אך פתח שאסור להשתמש בו הוי כמאן דליתיה, ולכן אם יהא בצד אחד סולם ובצד השני אילן ולא עירבו יחד, משתמשים בראש הכותל בני החצר שיש להן סולם ולא בני החצר שיש להם אילן.

ביאורים והערות

9. ומשמע בגמ' [דף עח:] וכן הוא ברש"י [שם ד"ה הכי גרסינן] שההנאה היא בזה שהעירוב חל ובני אדם מותרים בטלטול.

10. והא דלא אמרינן בזה דכתותי מיכתת שיעוריה ואין כאן פתח רחב ד"ט כשם שאמרו בדף פ: לענין קורה, כתבו תוס' [שם ד"ה אבל] שבקורה השיעור הוא משום חשיבות, ולכן אמרינן בזה כתותי מיכתת שיעוריה, אך שיעור ד"ט לפתח אינו מטעם חשיבות אלא מצד המציאות דחזי לעלות בו, וזה קיים גם באשירה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף טז

מקור הדין הוא במשנה דף עח: ומבוארים בה דיני המחיצה של חריץ, והיינו שהחריץ עצמו שעומקו י"ט ורחבו ד"ט חשיב מחיצה לכל דיני תורה [בין לשבת ובין לכלאים]. ואם החריץ הולך על פני כל הגבול שבין החצירות אין הן יכולות לערב יחד. ואם אין רחבו של החריץ ד"ט לא הוי מחיצה, כיון שנוח לפסוע מצד זה לצד האחר.

חריץ שחלק ממנו יש בו השיעור הנ"ל וחלק ממנו אין בו השיעור הנ"ל, כתב החזו"א [סי' צו ס"ק מג] שדינו כמחיצה שמקצתה עומדת ומקצתה פרוצה, שאם הפירצה רחבה יותר מעשר אמות הרי זו פירצה, ונמצא שהחצירות פרוצות זו לזו ואינן יכולות לערב כל אחת בפ"ע אלא רק שתיהן יחד, ואם אינה רחבה עשר אמות ונשארו ד"ט של שיעור מחיצה מצד אחד, הוי כמו שנשתייר פס ד"ט והוי מחיצה שיש בה פתח, שאם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין יחד.[11]

דיני ביטול חריץ ע"י דברים הנתונים בתוכו

בדיני ביטול חריץ יש להבחין בין אופן שהדברים הנתונים בתוכו מבטלים לגמרי את המחיצה, ואין כל חצר יכולה לערב בפ"ע כיון שהחצירות פרוצות זו לזו, ובין מקרה שהדברים הנתונים בתוכו אינם מבטלים את המחיצה אך הם משמשים כעין סולם הנחשב כפתח במחיצה, ואם רוצים מערבין שנים [פירוש כל חצי בפ"ע], ואם רוצים מערבין אחד [פירוש שתי החצירות יחד].

כמו כן יש להבחין בסוג הדבר הנתון בחריץ, אם הוא דבר הניטל בשבת או שהוא מוקצה, וכן יש להבחין בין אם האדם ביטל את הדבר לבין אם לא ביטלו אלא נתנו בסתמא, וכן אם עתיד לפנותו או אין עתיד לפנותו.

ביטול לזמן

הרמ"א ציין למה שהביא בסימן שנח [ס"כ] ב' דיעות אם ביטול לזמן חשיב ביטול או לא חשיב ביטול. וכתב המשנה ברורה [ס"ק קכב] שלענין עירוב חצירות דרבנן יש להקל, ולכן אם החריץ מלא תבן וקש שאינו מוקצה וביטל אותם לזמן, אם רצו מערבין שנים ואמרינן שאין המחיצה מבוטלת כיון שביטלו לזמן, ואם רצו מערבין אחד דמקילין לראות את הביטול לזמן כביטול, והחצירות פרוצות זו לזו.

האם צריך לבטל בפיו או שאפשר לבטל במחשבה

עיין משנה ברורה [ס"ק קסא] שכתב שנחלקו הראשונים אם ביטול צריך להיעשות בפיו או דסגי במחשבה, שהסכים בלבו לבטלה, דברש"י [דף עט. ד"ה תבן] משמע שצריך לבטל בפיו, וברבינו חננאל ובריטב"א [סוכה דף ד] מוכח שגם אם החליט בלבו שהוא מבטלו ה"ז ביטול.

תבן וקש הניטלים בשבת

במשנה [דף עח:] מבואר דאם החריץ מלא תבן וקש, אין הם מבטלים את המחיצה והוי כמאן דליתנהו, ומערבין שנים ואין מערבין אחד.[12]

ביאורים והערות

11. יש לעיין אם לא נשאר מהחריץ שיעור ד"ט במקום אחד אלא רק משהו מכאן ומשהו מכאן, האם דינו כשני פסין ואם רצו מערבין שנים, או דכל שאין בחרץ שיעור ד"ט על ד"ט הוי כמאן דליתיה כיון שנוח לפסוע מהצד.

12. ואין התבן והקש משמשים אף כסולם להיחשב כפתח בין החצירות שיוכלו לערב אחד, כיון שהם ניטלים בשבת ואינם כסולם שכובדו קובעו.

קנין הלכה

מראי מקומות

ופירשו תום' והראשונים דמיירי בתבן וקש הראויים למאכל בהמה ואינם מוקצה.

ונתבאר בגמרא שם דאף שתבן יכול לשמש כמחיצה בין שתי חצירות כמבואר במשנה [דף עט.] לענין מתבן, מ"מ אינו מבטל את מחיצות החריץ כל זמן שלא ביטלו, דלשמש כמחיצה אפילו כלים שאינם מבוטלים כלל חשיבי מחיצה כמבואר במשנה [דף טו:], משא"כ לבטל את מחיצת החריץ.

ואם ביטל את התבן וקש לחריץ הרי הם ממעטים את המחיצה ומערבין אחד ואין מערבין שנים.

<u>כרים וכסתות</u>

בגמ' [סוכה דף ד.] מבואר שכרים וכסתות אינם ממעטים אף אם ביטלם, דבטלה דעתו אצל כל אדם.

<u>פירות שאינם מוקצה</u>

כתב הרמ"א די"א שאם מילא את החריץ בפירות הרי הם בטלים גם בסתמא, דהיינו אף אם לא ביטלם בפירוש. מקור הדברים הוא בהגהות אשר"י [פרק ז סי' ה], ושם נתבאר הטעם משום שדרך לעשות מהפירות אוצר, וקיי"ל דאסור להסתפק בשבת מאוצר אם לא התחיל להסתפק מערב שבת.

וכתב המג"א [ס"ק כח] דמשמע מדברי הג"א דס"ל דביטול לשבת אחת מהני, וציין לסי' שנח [ס"ח] שם הובאו ב' דיעות בזה.[13] עוד הוסיף המג"א להקשות כמה קושיות על הרמ"א, ולכן הסיק שרק פירות שהם טבל ממעטים בחריץ בסתמא, וכן כתב הגר"א [ס"ק מג], והביא המשנה ברורה [ס"ק כה] את דבריהם, ומשמע שהסכים להם דבסתמא אין פירות אלו מבטלים את החריץ.

וכתב החזו"א [סי' צז ס"ק ה] שמשמע מדברי המשנה ברורה שאם ביטל את הפירות בפירוש [בפה או במחשבה, כדלעיל בדין ביטול] הרי הם מבטלים את החריץ, כעין מה שהובא לעיל לגבי תבן וקש. והחזו"א עצמו כתב דלכאורה מסתבר שפירות שאינם מוקצה הוו ככרים וכסתות שאפילו ביטלו בפירוש אינם מבטלים בחריץ, דבטלה דעתו אצל כל אדם.

ועיין בהערה שהבאנו שלהלכה גם המשנה ברורה נקט דבטלה דעתו אצל כל אדם.[14]

ביאורים והערות

13. המג"א נקט דמאן דס"ל שדבר שאסור לפנותו בשבת [משום שהוא מוקצה או משום האיסור לפנות אוצר בשבת] דמבטל את החריץ, הוא רק למאן דס"ל דביטול לזמן הוי ביטול. אמנם בראשונים משמע שיש סברא לומר דמה דבעינן ביטול לעולם הוא כדי שיהא בביטול לשבת זו ביטול מוחלט, אך בדבר שאסור לפנותו בשבת הוי ביטול גמור כמו ביטול לעולם.

14. ובגמ' שבת [דף ק.] איתא דבור עמוק י"ט ורחב ד' על ד' שמילא פירות, הרי הם מבטלים את המחיצות ואין כאן רה"י. והקשו הראשונים למה הפירות מבטלים את המחיצות והרי קיי"ל דכל דבר שעומד לפנותו אינו מבטל מחיצות. ותירצו הראשונים כמה תירוצים:

א) תוס' [שבת דף ק. ד"ה פירות] תירצו שמן התורה גם פירות הניטלים מבטלין מחיצות, אך מדרבנן אינם מבטלים, ולכן במסכת שבת דאיירי לענין חיוב חטאת נקטו שהפירות מבטלין את המחיצות והזורק לתוך הבור הזה מרה"ר פטור, אבל לענין חריץ שבין שתי חצירות נקטינן שאין הפירות מבטלין בין לקולא ובין לחומרא, ומערבין שנים ואין מערבין אחד.

ב) רב האי גאון [הובא ברשב"א שבת דף ק.] והר"ח [על הגליון דף ק:] כתבו שאם מבטל את הפירות עולמית הרי הם מבטלים את הבור. והרשב"א [עבודת הקודש שער ג פ"א] כתב שאין דעתו נוטה כן, דמסתבר שבטלה דעתו אצל כל אדם, והובאה דעתו בשעה"צ [סי' שמה ס"ק מו]. ועיי"ש ובמשנ"ב [שם ס"ק מא] שלא הביא כלל את דעת רה"ג והר"ח.

ג) הרמב"ן והריטב"א והמ"מ סוברין דאף שהמחיצות אינן בטילות ולכן החריץ חוצץ בין החצירות, מ"מ הבור אינו רה"י, דלהיחשב רה"י בעינן מחיצות הניכרות.

ד) הרשב"א [עבודת הקודש] כתב שדוקא פירות שהם טבל מבטלין מחיצות, משום שאסור ליטלן בשבת. והמשנ"ב [סי' שמה] הביא בתחילה את דעת הרמב"ן וסיעתו שאין כאן רה"י מן התורה, ואח"כ הוסיף את דעת תוס' שמ"מ מדרבנן יש כאן מחיצות ואסור לטלטל מרה"ר אל הבור, ואח"כ הביא בשם הרשב"א דדוקא פירות טבל מבטלין את המחיצות ולא שאר פירות.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>פירות טבל</u>

בגמ' [דף עט.] נחלקו אמוראים אם דבר מוקצה מבטל את מחיצות החריץ, ר"ה ור"א סברי דאינו ממעט, ור"ה ברד"י סבר דממעט. ואילו בדף פד. אמרו שאם יש בור שהוא וחולייתו מלאים פירות טבל בסמוך למרפסת, ה"ז נחשב תשמישו בנחת למרפסת. ועיין תום' [דף פד. ד"ה כיון] שמשמע מדבריהם שדין זה הוא לכו"ע, דאף להסוברים שמוקצה אינו מבטל את מחיצות החריץ, מ"מ מתוך שאינו ניטל בשבת ה"ז יכול לשמש כפתח וכמו כפה ספל.

ולפי"ז כתב החזו"א [סי' צז] שאם יהא החריץ מלא פירות טבל או ארנקי של מעות וכיו"ב [דברים שאין בנ"א מבטלין לחריץ], מ"מ לקולא הוי כפתח ויכולים לערב יחד אך גם יכולים לערב כל חצר בפ"ע. אמנם מדברי המג"א והגר"א משמע שנקטו להלכה כר"ה ברד"י שפירות טבל ממעטים לגמרי את מחיצת החריץ ומערבין אחד ואין מערבין שנים, ולכאורה זו גם דעת הרשב"א שנקט שפירות טבל מבטלין מחיצות כמש"כ בהערה.[15]

<u>עפר וצרורות</u>

כתב השו"ע [ומקורו ברמב"ם פ"ג הי"ב] שאם מיעט את עומקו של החריץ בעפר או בצרורות, אפילו לא ביטלו בפירוש רק נתנם בסתמא הרי הם מבטלין את המחיצה של החריץ. וכתב המ"מ שהרמב"ם פסק כרב אשי בגמ' [דף עט.] שחילק בין חריץ לבין בית, דחריץ עומד להסתם ולכן סתם עפר וצרורות מבוטלים לגביו, וכך כתב השעה"צ [ס"ק פז].[16]

סעיף יז

מקור הדין של נסר הוא במשנה דף עח:, ושם נתבאר שאם הנסר רחב ד"ט דינו כפתח ואם רצו מערבין אחד ואם רצו מערבין שנים. וברמב"ם [פ"ג הי"ג] מבואר שאם הנסר הוא על פני כל אורך החריץ הרי הוא כפירצה ומערבין אחד ואין מערבין שנים, והובאו דבריו במג"א [ס"ק כט] ובמשנה ברורה [ס"ק קכח].[17]

ובסימן שעג כתב המג"א [ס"ק א] בשם הש"ג, והובא במשנה ברורה [שם ס"ק ב] דבעינן שיקבע את הנסר במסמרים כדי שלא יוכל ליטלו בשבת.[18]

<u>דיני נשר</u>

מדין נסר למד הגוב"י [תנינא או"ח סי' מב] שגשר הנכנם אל העיר חשיב מקומו כפירצה, ואם הוא רחב יותר מעשר אמות הרי

ביאורים והערות

15. והעיר החזו"א על המג"א [ס"ק כח] והגר"א הנ"ל שלא חילקו בזה בין ביטול החריץ לבין שם פתח, ומשמע לכאורה שפירות טבל מבטלין את החריץ, וזה מתאים לסברת ר"ה ברד"י, אך החזו"א נקט שלהלכה לא קיי"ל הכי. [אמנם לפי מה שהובא בהערה הקודמת נמצא שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים].

16. וכתב המג"א [ס"ק כז] שמהרמב"ם משמע דס"ל דבעלמא לא מהני ביטול לזמן, שהרי עפר וצרורות הם מוקצה והם מבוטלים ממילא לאותה שבת, ולמה הוצרך לומר שסתם עפר וצרורות מבוטלים הם לחריץ.

17. וה"ה אם הנסר יותר מעשר אמות הוי כפירצה יותר מעשר.

18. ומסתבר שאם הנסר הוא מוקצה ואסור ליטלו בשבת דינו כמו שנתבאר בסעיף הקודם לגבי פירות טבל, שנחלקו אמוראים אם הוא ממעט את החריץ עד כדי שייחשב פירצה, וגם הראשונים נחלקו בזה, ולכו"ע מהני נסר כזה לשוויי פתח שיוכלו לערב יחד. ואם אין הנסר מוקצה אך הוא כבד באופן שכובדו קובעו מסתבר שדינו כסולם דהוי פתח, ולכאורה יהא דינו כסולם גם לענין זה שאינו נחשב כפירצה אף ביותר מעשר אמות או בכולו.

קנין הלכה

מראי מקומות

הוא אוסר את היקף העיר. וכן כתב הפמ"ג [מ"ז סי' שסג ס"ק כ] שגשר אוסר ביותר מעשר. ובחיי אדם [כלל עא סע' טז] ובנשמת אדם [שם ס"ק י] מבואר שאוסר ברוחב ד"ט כדין פרצת מבוי דבקעי בה רבים, והובאו הדברים בשעה"צ [סי' שסג ס"ק צה].

סעיף יח

מקור הדין הוא בגמ' דף עז., ודין חריץ כדין כותל שבין שתי חצירות שלצד חצר אחת גובהו י"ט ולאחרת גובהו פחות מי"ט, דנותנים אותו לחצר שהוא פחות מי"ט הואיל ותשמישו בנחת, וכמבואר לעיל [סעיף ו].

סעיף יט

מקור הדין הוא במשנה ובגמרא דף עט. ונתבאר שם חילוק בין שני אופנים:

א. אם המתבן עומד במחיצה בין שתי חצירות, אמרו חכמים שלא יאכיל בידים ושלא יעמיד את בהמתו לאכול מהתבן, שמא יתמעט התבן מעשרה ולאו אדעתיה.

ב. אבל אם המתבן הזה עומד בין שני בתים או שהוא עומד באמצע בית אחד ומפסיק בין רשות אחת לרשות השנייה, בזה מבואר בברייתא דמותר להאכיל לבהמתו ולא חששו שמא יתמעט התבן מעשרה ולאו אדעתיה, דכיון שיש לבית תקרה, ניכר הדבר שהתבן מתמעט ואז ידעו שאסור לטלטל.

מתבן בין שתי חצירות

בטעם האיסור להסתפק מהמתבן כתב רש"י [דף עט. ד"ה שלא] שני טעמים:

א. שמא יקח כמות גדולה ויתמעט התבן מעשרה טפחים [באופן שתהא פירצה במחיצה כגון ביותר מעשר אמות], ונמצאת חצרו פרוצה לחצר אחרת שלא עירבה עמה.[19]

ב. לישנא אחרינא כתב רש"י שהאיסור הוא משום שהוקצה מאתמול למחיצה זו. ולכאורה לפי לשון זו מותר ליקח מה שלמעלה מי' טפחים שהרי אינו צריך למחיצה,[20] וכן כשלוקח מתוך י' טפחים אין איסור אלא ליקח יותר מעשר אמות, וכך דן החזו"א [סי' צח ס"ק א] לומר בתחילה. אך למסקנא נקט החזו"א שגם לפי הלישנא אחרינא אסור ליטול מכל חלקי המתבן, גזירה שמא יבוא ליטול ממה שהוקצה למחיצה, וכאשר המתבן הוא בתוך בית אין חשש שמא יטעה כיון שפחיתתו ניכרת.

מתבן העומד בין שני בתים

לעיל הובאה הברייתא שבמתבן העומד בין שני בתים באופן שיש תקרה מעליו, א"נ במתבן העומד באמצע הבית וחוצץ בין שני חלקיו, מותר להאכיל לבהמתו ולא חיישינן שמא יתמעט התבן ולא ירגיש.

ביאורים והערות

19. והרא"ש הקשה על פירוש זה דהא אם נפסלה המחיצה בשבת אין החצירות אוסרות זו על זו דשבת הואיל והותרה הותרה, ולכן הרא"ש נקט שהאיסור שלא להאכיל לבהמתו הוא דוקא בימות החול, שמא יתמעט התבן מעשרה בסמוך לשבת ולא ירגיש ויטלטל באיסור, אבל בשבת אין איסור הואיל והותרה הותרה, כ"כ הביה"ל בשם הא"ר והתו"ש, [והובאה דעת הרא"ש בשו"ע כדעת יחיד]. והפוסקים פסקו דהעיקר כרש"י וסיעתו שהאיסור להאכיל הוא רק בשבת, וכתב הריטב"א שהחשש הוא שמא יבוא לטלטל בשבתות אחרות. [ובדעת הרא"ש דן בשעה"צ (ס"ק צט) לומר דאפשר שהאיסור הוא רק בערב שבת ולא בשאר ימות השבוע].

20. עיין רש"י [ד"ה כיון] שכתב דלהך לישנא שהאיסור משום מוקצה, מה שאינו צורך למחיצה מותר ליקח. אבל החזו"א [סי' צח ס"ק א] נקט במסקנתו שגם להך לישנא האיסור הוא ליקח מכל חלקי המחיצה, וכדלהלן.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>מחיצות שאינן מגיעות לתקרה</u>

נתבאר עוד בגמרא דבמתבן זה בעינן שיגיע אל התקרה או שיגיע אל תוך ג"ט לתקרה, שאם לא כן הרי זו מחיצה שאינה מגיעה לתקרה, ונתבאר לעיל [דף עב] דמחיצה זו אינה חשובה להפסיק בין דיורים, וחשבינן את שני הבתים כפרוצים זה לזה אף שהמחיצה המפסקת ביניהם גבוהה עשרה טפחים. דין זה לא הובא בשו"ע ובט"ז ובמג"א, ותמה הגר"א על זה, וכן רע"א הביאו בהגהת השו"ע, וכן הביא המשנה ברורה [ס"ק קמב ובשעה"צ ס"ק קה] בשם העולת שבת והתו"ש.

ומלשון השעה"צ שכתב "ומחיצה שרחוקה מהתקרה אין מתירין במחיצה גרועה כזו", דייק החזו"א [סי' צג ס"ק ח] שאם יהיו מחיצות גמורות הרי הן חוצצות אף שאינן מגיעות לתקרה, כדעת תוס' [דף עט. ד"ה ש"מ], וכתב דזה לא כהמשנה ברורה לעיל [סי' שע ס"ק כז] שכתב בשם האו"ז וכמה אחרונים שגם במחיצות גמורות בעינן שיגיעו לתקרה.

<u>בדין שני בתים הפרוצים זה לזה</u>

כתב המג"א [ס"ק לא] דדין שני בתים שנאמר בברייתא איירי באופן שכל בית פתוח לחצר אחרת, ולא באופן ששניהם פתוחים לחצר אחת. וביאר המחצית השקל שאם שני הבתים פתוחים לחצר אחת א"כ אין כל חסרון אם נפרצו זה לזה, דאדרבה, נמצא ששניהם כדרים בבית אחד וא"צ לערב ביניהם כלל, כדלעיל [סי' שע ס"ד], אך כשכל בית פתוח לחצר אחרת ושתי החצירות לא עירבו ביניהן, אזי אם נפרצו הבתים זה לזה הרי הם אוסרים זה על זה. ומשמע לכאורה מדבריו שיאסר בכה"ג לטלטל בתוך הבית הואיל ונפרץ לרשות האסורה לו.

אמנם החזו"א [סי' צג ס"ק טז] כתב שכאשר נפרצו הבתים זה לזה, האיסור הוא שלא לטלטל מבית המיוחד לו או מהחצר המיוחדת לו אל הבית שהוא רשות משותפת. ומשמע שבבית עצמו אין איסור לטלטל דהוי כבית שדרו בו שני שותפים.

<u>סימן שעג</u>

מקור הדין של גוזוטראות הוא במשנה דף עח: ובגמרא דף עט..

במשנה מבואר דשתי גוזוטראות זו כנגד זו[21] דינם כמו שיש פתח בין זו לזו, ומערבין שתים ואם רצו מערבין אחת, והיינו שאם לא עירבו שני הבתים שמשני צידי המבוי ביחד, יכול כל בית להשתמש בגוזוטרא שלו,[22] ואם רצו מערבין יחד ואז אפשר להעביר גם כלים מבית לבית.

ונחלקו הראשונים בביאור המשנה:

א. רש"י והרשב"א והמ"מ והריטב"א ורבי יהונתן והריא"ז מפרשים שמדובר שנתן נסר מגוזוטרא לגוזוטרא, ומכח הנסר הזה הם נחשבים כפתוחות זו לזו, וכשם שנתבאר לעיל [שם במשנה] שנסר ע"ג חריץ עושה פתח אם הוא רחב ד"ט, כן הוא בגוזוטראות.

ביאורים והערות

21. ופירש המשנה ברורה [ס"ק א] בשם הר"ר יהונתן דאיירי שהן בולטות משני בתים העומדים זה מול זה משני צידי המבוי. [ולשון המשנ"ב מצפון לדרום ומדרום לצפון הכוונה שהמבוי הולך ממזרח למערב והבתים שמצידו האחד הם בצד דרום, והגוזוטרא היוצאת מהבית לכיוון המבוי והבית האחר שמעבר למבוי יוצאת מהדרום לכיוון הצפון, וכן איפכא בבית האחר העומד בצפון, הגוזוטרא יוצאת מקיר הבית לכיוון דרום].

22. ולהלן יתפרשו כמה פרטים בהיתר השימוש בגוזוטראות כשלא עירבו, ע"פ המשנה ברורה [ס"ק ז].

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. תוס' [ד"ה וכן] פירשו בשם ר"ת דאיירי באופן שאין נסר בין הגזוזטראות, ומה שכתוב במשנה שאם רצו מערבין יחד מיירי כשהמרחק בין הגזוזטראות הוא פחות מד"ט, שנוח לפסוע מזו לזו, ולכן ה"ז כפתח.[23]

<u>להלכה</u>: הטור והשו"ע העתיקו את שיטת רש"י דמיירי ע"י נסר מגזוזטרא לגזוזטרא דחשיב פתח ויכולים לערב יחד, אך גם יכולים לערב כל אחד בפני עצמו.

<u>פרטי דינים בדין הנסר</u>

כתב המג"א [ס"ק א] בשם הש"ג דמיירי שהנסר מחובר במסמרים, ולכן הוא נחשב כפתח בין הגזוזטראות. וכתב החזו"א [סי' צו ס"ק מב] שא"צ דוקא מסמרים אלא גם באופן שהנסר כבד אמרינן דכובדו קובעו, וכעין מה שנתבאר בסי' שעב [סעיף ח] בענין סולם.

ואח"כ הוסיף החזו"א דלכאורה אף נסר שאין כובדו קובעו מהני לחבר בין הגזוזטראות, דנהי שנסר כזה שהוא עראי אינו יכול למעט בחריץ או במרחק בין הגזוזטראות, מ"מ חל על הנסר דין חורי רה"י כיון שהוא נטפל לגזוזטראות ולחלון או לפתח הפתוחים לו מן הבית, ולהיעשות רה"י א"צ קביעות, דגם מחיצה של בנ"א משויא רה"י, ומעתה כיון שהנסר הוא רשות הראויה להיות נטפלת לשתי הרשויות, ממילא אפשר לערב את הבתים והגזוזטראות עם הנסר מכח עצם היותו של הנסר כאן.

<u>נסרים רחבים מעשר אמות</u>

כתב המשנה ברורה [ס"ק ה] שאם הנסרים רחבים יותר מעשר אמות נמצא שיש פירצה יותר מעשר בין שתי הגזוזטראות, ומערבין אחד ולא שנים. ואפשר שזה רק בנסרים קבועים במסמרים, אך נסרים שכובדם קובעם אפשר דהוו כסולם שדינו רק כפתח אך אינו עושה פירצה אף אם יהיו כמה סולמות שרוחבם יותר מעשר אמות.

<u>גזוזטראות ונסר מועילות כפתח אף שהן למעלה מעשרה טפחים</u>

כתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק א] דאף שבעלמא לא מהני חלון גבוה מעשרה טפחים להיחשב כפתח שיוכלו ב' חצירות לערב יחד, מ"מ הגזוזטראות [כשאינן רחוקות ד"ט מזו מזו] והנסר מועילות להיחשב כפתח אף כשהן גבוהים מעשרה טפחים, והטעם משום שבבית מהני חלון גם למעלה מעשרה כמבואר בגמ' [דף עו:] ובשו"ע [לעיל סי' שעב ס"ה], הואיל וביתא כמאן דמליא דמיא.[24]

<u>גזוזטראות שיש ביניהן נסר ולא עירבו יחד, משנ"ב ס"ק ז, שעה"צ ס"ק ד</u>

כתב המשנה ברורה [ס"ק ז] שאם יש גזוזטראות שנתן ביניהן נסר, אם עירב כ"א לעצמו עם חצירו ולא עירבו יחד, מותר לכל אחד להוציא כלי ביתו אל הגזוזטרא השייכת לו, אבל על הנסר אסורים לטלטל שהרי הנסר משותף לשניהם והם לא עירבו. והוסיף המשנ"ב שגם על שטח הגזוזטרא שכנגד הנסר אסור לטלטל כיון שהוא פרוץ למקום הנסר ולרשות חבירו.

וכעי"ז כתב גם השעה"צ [ס"ק ד] בגזוזטראות שחלק מהן סמוכות זו לזו בתוך ד"ט וחלק אינו סמוך, שאסור להוציא כלים מהבית לשטח הגזוזטרא הסמוך לגזוזטרא האחרת כיון שהוא פרוץ לה, ומשמע מלשונו שכוונתו שבאופן של ציור [א] השטח ג-ד-ה-ו

ביאורים והערות

23. ולפי"ז מבואר בתוס' שגם כשהגזוזטראות רחוקות זו מזו פחות מד"ט, מ"מ יכולים הם לערב כ"א בנפרד. וראה להלן שבתוספתא וברשב"א ובריטב"א מבואר שאין מערבים שנים.

24. ויש להוסיף דבמקרה שהגזוזטראות האלו משמשות כעין מרפסות שבזמננו, והיינו שיש להן פתח מהעלייה, וכפי שכתב החזו"א, א"צ לטעם של הפמ"ג, כיון שגובהן של הגזוזטראות הוא כגובה רצפת העלייה ומשתמש בהן בנחת ולא בגובה.

קנין הלכה

מראי מקומות

אסור משום שהוא פרוץ אל הנסר, ובציור [ב] השטח א-ב-ג-ד אסור משום שפרוץ לגזוזטרא האחרת, ושאר הגזוזטרא מותרת. והחזו"א [סי' צו ס"ק לט] הקשה דא"כ גם שאר חלקי הגזוזטרא יאסרו משום דפרוצים במילואם לשטח הנ"ל, ולכן כתב [החזו"א] שבציור הנ"ל שבמשנ"ב [ס"ק ז] כל הגזוזטרא מותרת, דמתוך שהיא נחשבת חורי רה"י, הרי היא כמוקפת מחיצות חוץ ממקום הנסר, ונמצא שיש גיפופי בינה לבין הנסר, ובציור [ב] רק החלק ב-ג-ה-ו אסור משום שפרוץ אל הנסר, אבל שאר הגזוזטרא מותרת משום שהקו ה-ח נחשב כגיפוף לגבי הרוח ו-ח.

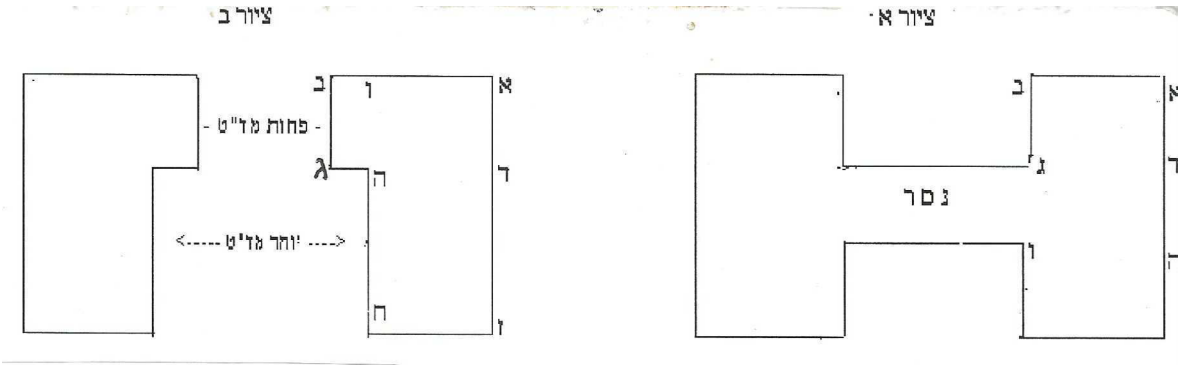
<u>גזוזטרות שאינן זו כנגד זו ונתן עליהן נסר</u>

הראשונים נחלקו בגזוזטראות שאינן זו כנגד זו ונתן נסר ביניהן באלכסון, אם הנסר נחשב כפתח:

א. רש"י והרשב"א והריטב"א והמ"מ ורבנו יהונתן והריא"ז נקטו שנסר זה אינו נחשב כפתח. ואמרו בזה ב' טעמים:
א] הטור כתב דכיון שהנסר ניתן מקרן זוית של גזוזטרא זו לקרן זוית של הגזוזטרא האחרת אין זה נחשב פתח, דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, [לשון זו מובאת בגמ' דף ד.].
ב] הריטב"א ורבינו יהונתן כתבו דמתוך שהנסר עומד באלכסון מפחדים בני אדם לעבור בו, ואין זה פתח מעליא. והמשנה ברורה [ס"ק ט] העתיק את שני הטעמים.

ב. תוס' [דף עח:] כתבו בשם ר"ת דאם נותן נסר ה"ז מועיל גם באלכסון.[25]

<u>להלכה</u>: רוב הפוסקים נקטו כרש"י וסיעתו שנסר לא מהני באלכסון בשום אופן, בין אם הוא יוצא מקרן זוית ובין אם הוא יוצא מאמצע הגזוזטרא.[26]

ביאורים והערות

25. והט"ז [ס"ק ג] כתב שגם ר"ת מודה שאם הנסר ניתן מקרן זוית לקרן זוית אין זה פתח, ורק כשהנסר ניתן באמצע הגזוזטרא לאמצע הגזוזטרא הכשירו תוס' אף כשהוא באלכסון. אבל הביה"ל [ד"ה אינם] הביא מחידושי הרשב"א שכתב דלפי ר"ת גם נסר היוצא מקרן זוית מהני.

26. ובמקרה ששתי הגזוזטראות הן זו כנגד זו אך נתן את הנסר באלכסון יותר מג"ט, נסתפק החזו"א [סי' צו ס"ק מא] אם נסר זה פסול מלהיות פתח, או דכיון שאפשר לתקנו ולעשותו ביושר ה"ז פתח.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>גזוזטראות שלא נתן ביניהן נסר</u>

א] אם הגזוזטראות רחוקות זו מזו יותר מג' טפחים אין הן יכולות לערב יחד,[27] ומערבת כל רשות לעצמה.

ב] אם הגזוזטראות רחוקות זו מזו פחות מד' טפחים, נחלקו הראשונים:

א. הרשב"א [עבודת הקודש ריש שער ד] הובא במ"מ [פ"ג עירובין] כתב דהוו כפרוצות זו לזו ומערבין אחד ולא שנים, וכך הביא החזו"א [סי' צו ס"ק לח] מהתוספתא. ואם הגזוזטראות בנויות באופן שחלק מהן רחוק ד"ט זו מזו וחלק מהן בתוך ד"ט, כתב המג"א [ס"ק ב] בשם הב"ח שאם החלק שהן קרובות זו לזו אינו עולה על עשר אמות הרי זה נידון כפתח, ואם רצו מערבין יחד ואם רצו מערבין כל אחד בנפרד.[28] והובאו הדברים במשנה ברורה [ס"ק ה].

ב. תוס' [דף עח: ד"ה וכן] כתבו בשם ר"ת שכאשר שתי הגזוזטראות סמוכות זו לזו בתוך ד"ט מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד משום דנוח לפסוע מזו לזו. והחזו"א [סי' צו ס"ק לח] הקשה דבתוספתא מפורש דאין יכולים לערב כ"א בפ"ע כיון שהם פרוצים זה לזה, ולכן כתב החזו"א להגיה בדברי תוס' דמערבין אחד ולא שנים, וכ"כ הריטב"א בשם ר"ת.[29]

<u>סימן שעד</u>

<u>סעיף א</u>

מקור הדין של פתח שנסתם בשבת דאמרינן שבת הואיל והותרה הותרה הוא בגמרא דף צג:.

וכתב הביה"ל [ד"ה ונסתם בשבת] שהיתר זה נאמר רק באופן שהעירוב אכן חל בכניסת השבת והתיר את הטלטול, אבל אם הפתח נסתם מערב שבת לא מהני אף שהניח את העירוב קודם לכן, דסו"ס בזמן כניסת השבת לא חל העירוב, וזה דלא כהפמ"ג [מ"ז ס"ק א] והנשמת אדם [כלל עב].

<u>מחלוקת רש"י והרמב"ם</u>

א. לפי רש"י והר"ח והראב"ד [בהשגות] והרשב"א והריטב"א ההיתר הוא גם לטלטל מחצר לחצר.

ב. לפי הרמב"ם [פ"ג הכ"ה] ההיתר הוא רק לטלטל בכל חצר בפ"ע, גם בחצר זו שהעירוב אינו נמצא בתוכה, אך אסורים לטלטל מחצר לחצר מאחר שנסתם הפתח.

ביאורים והערות

27. ואף שאין מחיצה בין גזוזטרא לגזוזטרא, שהרי הגזוזטראות עצמן אינן מוקפות מחיצות [דלא אמרינן בהן גוד אחית מחיצתא הואיל ויש בקיעת גדיים תחתיהן, כמבואר בגמ' (שבת דף קא.) גבי טרסקל], מ"מ הן רחוקות זו מזו באופן שא"א לפסוע מאחת אל האחרת ואין כאן פתח. [וראה להלן שהחזו"א כתב שהגזוזטראות שהן חורי רה"י דיינינן להו כמוקפות מחיצות].

28. דין זה של הב"ח והמג"א לכאורה מחודש, דנהי שהפירצה אינה יותר מעשר אמות מ"מ אין כאן גיפופים [פס ד"ט או משהו מכאן ומכאן], דהחלק המרוחק ד"ט אמנם אינו פרוץ לחבירו, אך אין כאן גידוד שנאמר מחמתו גוד אסיק ויהא פס. וכתב החזו"א [סי' צו ס"ק לח] דכיון שהגזוזטרא היא חורי רה"י הרי היא כמוקפת מחיצות חוץ ממקום הפירצה וה"ז כגיפופי. אמנם כתב החזו"א [שם ס"ק לט] שהמשנ"ב שהעתיק כאן את דברי הב"ח והמג"א סותר לכאורה דברי עצמו להלן [סי' שעד ס"ק כט], עיי"ש שכתב שאם יש גג קטן צמוד לגג גדול ויש חלון מהבית לכל גג באופן שהגג הוא חורי רה"י, אם הגגות בולטין באופן שאין המחיצות ניכרות ול"א גוד אסיק, אין כאן גיפופים לגג הגדול, וגם הוא אסור משום שנפרץ לגג הקטן, ול"א כסברא הנ"ל דחורי רה"י הוו כמוקפים מחיצות והוי כגיפופים.

29. אמנם לפי"ז צ"ע הדין שבמשנה שבגזוזטראות מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד, במאי איירי לפי ר"ת, דאם רחוקות זו מזו ד"ט הא אין מערבין אחד, ואם סמוכות בתוך ד"ט הא אין מערבין אלא אחד. ודוחק לומר שמדובר באופן שציירו הב"ח והמג"א, שחלק מהגזוזטרא בתוך ד"ט וחלק מרוחק ד"ט, דהו"ל כפתח עם גיפופי.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתב המ"מ שהמקור של הרמב"ם הוא מהגמ' שבת [דף קא:] שספינות שעירבו ביניהן ונפסקו הקשרים שביניהם נאסרו, וה"נ נקט הרמב"ם שפתח שנסתם הוי כספינות שנפסקו זו מזו. אמנם שאר הראשונים סוברים דספינות שאני, שכאשר נפסקו הקשרים הם מתרחקות זו מזו ומפסקת כרמלית ביניהן, ולא שייך בזה כלל מציאות של עירוב, משא"כ בפתח שבין חצירות שנסתם.

<u>חזר הפתח ונפתח בשבת</u>

כתב המג"א [ס"ק א] שהרמב"ם מודה שאם הפתח חזר ונפתח בשבת חזר ההיתר למקומו ומותר לטלטל מחצר לחצר, [וכן מוכח מהברייתא דספינות, שלפי המ"ב היא מקורו של הרמב"ם, דאיתא שם שאם חזרו ונתקשרו בשבת חזרו להיתירן].

<u>להלכה</u>: כתב המשנה ברורה [ס"ק ו] שהעיקר כרש"י שמותר גם לטלטל מחצר לחצר, הואיל ורוב הראשונים סוברים כן.

<u>עירב לשבתות הרבה ונסתם הפתח בימות החול וחזר ונפתח בשבת</u>

כתב הרא"ש [עירובין פ"א סי' כג] שאם עירב לשבתות הרבה ונסתם הפתח בימות החול, ונכנסה שבת בעוד הפתח סתום, ואח"כ נפתח הפתח בשבת חזר העירוב להיתירו, דגם זה מכלל ההיתר של שבת הואיל והותרה הותרה, דכיון שהעירוב הזה התיר בשבתות הקודמות, לכן מהני עכשיו שנפתח, אף שבתחילת השבת היה הפתח סתום והיה אסור לטלטל מחצר לחצר.
הרא"ש הביא ראיה לדין זה מהברייתא דספינות [שבת דף קא:], דאיתא התם שאם נפסקו הספינות נאסרו ואם חזרו ונקשרו בשבת חזרו להיתירן, וכתב הרא"ש דלא יתכן לפרש דמיירי שנפסקו בשבת דא"כ למה יאסרו, והרי שבת הואיל והותרה הותרה, אע"כ מיירי שנפסקו בחול, וא"כ מבואר דאף שבזמן כניסת השבת היה העירוב שבין הספינות פסול, מ"מ כשנתקשרו חזרו להיתירן.

וכדברי הרא"ש כתבו גם תוס' [עירובין דף יז. ד"ה עירב] בשם ר"י. אמנם הרבה ראשונים מפרשים דהברייתא דספינות איירי בנפסקו בשבת, וכמש"כ תוס' [שבת דף קא: ד"ה נפסקו] דכיון שעומדות להתרחק זו מזו ואז תפסיק כרמלית ביניהן, לכן נפסל העירוב אף באמצע השבת. וכן דעת הרמב"ם והרשב"א והריטב"א דאיירי בנפסקו בשבת. ולפי"ז אין הכרח כלל לחידושו של הרא"ש, ומטעם זה תמהו העולת שבת והמג"א והבית מאיר [ריש סימן שפג] על דינו של הרא"ש.
אמנם לענין מעשה כתב הביה"ל [ד"ה ואפילו] דאין לדחות דין זה מההלכה מאחר שכן פסקו הרא"ש והתוס' [עירובין דף יז.] והטור והשו"ע, אך בהצטרף ספק נוסף החמיר הביה"ל וכדלקמן.

<u>עירב לשנה וסתם את הפתח במזיד וחזר ופתח</u>

כתב הרמ"א שבמקרה שעירב לשבתות הרבה אף באופן שסתם את הפתח במזיד, מ"מ אם חזר ונפתח מועיל העירוב. ולפום ריהטא משמע שהיתר זה הוא גם כשנפתח שוב בשבת, אמנם המג"א [ס"ק א] הביא את מקור הדין משו"ת מהרי"ל [סי' קסב] ושם מפורש הטעם שהעירוב חל משום שיש לכל דיורי החצירות פת משותפת בזמן בין השמשות, ומבואר שההיתר אינו משום שהעירוב חל בשבתות הקודמות, אלא משום שבמציאות יש כאן פת משותפת לכולם, והוי חלות חדשה של עירוב שחלה בין השמשות, וכדברי המג"א כתבו גם העולת שבת והא"ר.
והטעם שלא נאמר בזה הדין של הרא"ש שיחול העירוב אף כשנפתח בשבת מכח חלות העירוב בשבתות קודמות, הוא משום שהאדם הסיח דעתו מן העירוב משעה שסתם את הפתח בכוונה, ולכן בטל הקשר בין השבתות הקודמות לשבת זו, ואין לדון אלא על חלות חדשה של עירוב, ולזה בעינן שבזמן ביה"ש יהא הפתח פתוח.

<u>להלכה</u>: כתב הביה"ל [סוד"ה ואפילו] לחוש לדברי המג"א האלו.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>עירוב שנפסל בימות החול מחמת חסרון במחיצות</u>

כתב הביה"ל [ד"ה ונסתם הפתח] שאם עירב לשבתות הרבה ונפסקה צורת הפתח של העירוב בימות החול, אם חזרה ונתקנה בשבת ע"י נכרי חוזר עירוב החצירות למקומו, ואף שי"ל דכל שנפסלו המחיצות ומפסקת כרמלית בין החצירות לא אמרינן את חידושו של הרא"ש הנ"ל, מ"מ בשעת הדחק יש לסמוך ע"ז כיון שכן כתב הנשמת אדם [כלל עב].[30]

<u>האם כשם שאמרינן שבת שהותרה הותרה כן אמרינן שבת שנאסרה נאסרה</u>

עיין תום' עירובין [דף צג: סוד"ה לא] שכתבו דבמחלוקת רב ושמואל אי אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, יש בדברי כל אחד להקל ולהחמיר, דשמואל דס"ל דאמרינן הותרה כן אמרינן דשבת שנאסרה נאסרה, ולא נקטו תום' דוגמא לאיסור זה.

ועיין לעיל [סי' שעא ס"ד] בביה"ל [ד"ה כל] שהביא שנחלקו הראשונים באחד מבני החצר שלא עירב עימם ומת בשבת, דדעת תום' והרא"ש שהותרה החצר [אא"כ בא היורש לדור בשבת], וכן פסקו הטור והשו"ע [שם], אך דעת הרשב"א והריטב"א דאמרינן שבת הואיל ונאסרה נאסרה, וכיון שבכניסת השבת לא חל עירובם של בני החצר [משום שאחד מהם לא עירב] לא יחול העירוב גם אח"כ כשמת, ולכן הניח הביה"ל דין זה בצריך עיון למעשה.

ועיין חזו"א [סי' פ"ח ס"ק ה] שכתב דאין כלל האומר דשבת הואיל ונאסרה נאסרה, אלא טעמו של הרשב"א והריטב"א הוא דחלות היתר העירוב שייכא רק בכניסת השבת ולא באמצע השבת.

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין של שתי חצירות שנפרצו זו לזו בשבת הוא בגמ' דף צג:, ונחלקו שם רב ושמואל, דרב סובר שאין מטלטלין כלי בית בחצר אלא בארבע אמות, ושמואל סובר דשבת הואיל והותרה הותרה.[31]

ומה שכתב השו"ע שבנפרצה החצר לרשות הרבים או לכרמלית נאסרה גם כשנפרצה בשבת, כתב הב"י שזה נלמד מהמשנה [דף צד.] שחצר שנפרצה לרה"ר דינה ככרמלית, ומן המשנה שאחריה משמע דמירי אף בנפרצה בשבת.

והטעם להא דלא אמרינן בזה שבת הואיל והותרה הותרה, משום שלא נאמר כלל זה אלא לענין חסרון של דיורין, ולא לענין חסרון מחיצות.

חצר שנפרצה בשבת לקרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, כתב בספר אבן העוזר דאמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, אך האחרונים [תו"ש סי' שנח ס"ק לז, שו"ת אבני נזר סי' שא] כתבו שזה אינו, דקרפף כזה דינו ככרמלית גמורה.

<u>טלטול מהחצר שנפרצה אל הכרמלית</u>

עיין ביה"ל [ד"ה לכרמלית] שכתב בשם הב"י שמותר לטלטל מחצר שנפרצה במילואה או ביותר מעשר אמות אל כרמלית אם

ביאורים והערות

30. אמנם הוסיף הביה"ל דמה שצידד הנשמ"א להקל אף כשהניח עירוב לשבת אחת וקודם כניסת השבת נפסקה צוה"פ וחזרה ונתקנה בשבת ע"י נכרי, בזה נקט הביה"ל שאין להקל, וכשם שכבר פסק דלא כוותיה לעיל [בד"ה ונסתם בשבת].

31. ומבואר מהגמ' דאם נפרצו החצירות זו לזו מבעוד יום, לכו"ע אין מטלטלין כלי בית בחצר אלא בתוך ארבע אמות, [וזה מלבד האיסור להוציא כלים מן הבית אל החצר, דאפילו כבר יצא בכלי לחצר אין לו לטלטל אלא בד' אמות]. ולכאורה כ"ש שאם הועבר כלי מהבית לחצר האחרת שאין לו לטלטלו בתוכה אלא בד' אמות. [ואם נאמר שדין זה הוא אף באופן שלא נפרצו חצירות זו לזו, דמ"מ אסור לטלטל כלי בית שיצאו לחצרת האחרת, נצטרך לומר דכלים שיצאו מהבית לחצר שלו שלא נתערבו שאני, שהרי בזה הביא הביה"ל (סי' שעב ס"א) שנחלקו הראשונים. והחזו"א פסק להקל בזה].

קנין הלכה

מראי מקומות

אינו מעביר בסך הכל יותר מד' אמות, שגם החצר דינה ככרמלית. והביה"ל הביא שנחלקו בזה תוס' [שבת דף ט.] והרשב"א [עבודת הקודש], וכבר הובאו הדברים לעיל [סי' שמו סעיף ג]. והביה"ל [שם ד"ה ומותר] היקל בזה ע"פ דברי תוס' הנ"ל, וכאן הסיק הביה"ל דכיון שרש"י והרשב"א החמירו לכן אין להקל בזה.

סעיף ג

מקור הדין הוא במשנה דף צב. חצר גדולה שנפרצה לקטנה, גדולה מותרת וקטנה אסורה מפני שהיא כפתחה של גדולה. הכוונה בזה שהגדולה נחשבת שאינה פרוצה לקטנה כיון שיש לה גיפופים מכאן ומכאן, [ואין הפירצה יותר מעשר אמות, כמבואר בגמ' (דף י.), עיי"ש ברש"י (ד"ה חצר)], והקטנה אסורה משום שהיא פרוצה במילואה לגדולה.[32]

האם החצר הקטנה ניתרת בנראה מבחוץ

בסוגית הגמרא [דף ט:] מבואר דלמאן דס"ל דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי, אין החצר הקטנה נחשבת פרוצה אל הגדולה אלא אם נכנסים כותלי קטנה לגדולה, שאז אין הגיפופים מתייחסים אל החצר הקטנה, ואף מבחוץ אינם נראים לה כפסין. ודוקא שיש מרחק ג"ט בין הכותל הנכנם לגדולה לבין כותל החצר הגדולה, שאם לא כן אמרינן לבוד ושוב נידון מקום זה כנראה מבחוץ לקטנה.[33]

בשיעור הכניסה של הכתלים מצינו כמה דיעות:

א. רש"י [דף ט: ד"ה בנכנסין] כתב שהשיעור הוא שתים ושלש אמות.

ב. הרשב"א והריטב"א [שם] כתבו שהשיעור הוא ג' טפחים, וכן כתב הפמ"ג [א"א סי' שסה ס"ק ו].

ג. בתוס' [דף ט: ד"ה כותל] מבואר בדבריהם לפי הגהת הב"ח שגם כניסה מועטת של הכתלים מהניא, ואפילו פחות מטפח. והחזו"א [סי' סז ס"ק יב] כתב ג"כ דלכאורה נראה דסגי בכל שהוא, ואח"כ הביא את דברי המשנה ברורה [סי' שסה ס"ג] שהצריך ג"ט, ובסוה"ד ציין להגהת הב"ח בתוס' הנ"ל.

חצר גדולה העודפת על החצר הקטנה ד' אמות מכל צד

שיטת תוס' [דף ה: ד"ה אינו] דחצר ניתרת בפס, אף אם אינו ד' אמות [משא"כ לחי למבוי]. ונחלקו הראשונים אם גם בפס הנראה מבחוץ ושוה מבפנים מכשירים בד' אמות:

ביאורים והערות

32. תוספת עיון

בפשטות טעם האיסור של החצר הקטנה הוא משום שהיא פרוצה במילואה אל הגדולה, אך לפי"ז צ"ב לשון המשנה "מפני שהיא כפתחה של גדולה". והמשנה ברורה [ס"ק יג] כתב דהא דהחצר הגדולה מותרת הוא משום שמקום הפירצה הוא כפתחה, ומשמע שביאר שכוונת המשנה באמרה לשון זו הוא לבאר את טעם ההיתר של החצר הגדולה. אמנם מסוגיית הגמרא [דף צב] מתבאר שהלשון הזו מבארת באופן נוסף גם את טעם האיסור של החצר הקטנה, דע"י שהיא פרוצה במילואה לגדולה והגדולה רחבה ממנה, חשבינן לכל החצר הקטנה כטפילה לגדולה, ודיורי גדולה מושלים בכל החצר הקטנה. ויש בזה נפק"מ לענין כלאים, שאם יש גפנים בחצר הגדולה, אסור לזרוע תבואה בכל החצר הקטנה ולא סגי בהרחקת ד' אמות, כיון שכל החצר הקטנה כפיתחה של גדולה, כן מבואר ברש"י [דף צב. ד"ה אוסר לזרוע], ובתוס' [שם ע"ב ד"ה שאלמלי].

33. וכתב הגר"א [ס"ק יב] שדי בזה שצד אחד של הכתלים נכנס לגדולה ומרוחק ג"ט, שהרי חצר אינה ניתרת בפס אחד, אמנם אם הצד השני רחב ד"ט, בעינן שיכנסו הכתלים גם מהצד השני ושלא יהא לבוד, דאם הכותל הנכנס סמוך ג"ט פחות משהו אל הכותל של הגדולה, ועובי הכותל הנכנס הוא טפח ומשהו, יש כאן פס ד"ט הנראה מבחוץ.

קנין הלכה

מראי מקומות

א. בתוס' [דף ט: ד"ה כותל] מבואר שגם בנראה מבחוץ מכשירים פס שארכו ד' אמות, וכן כתב הרשב"א [דף י.] בשם התוס', והיינו שלפי דבריהם גם כשגיפופי החצר הגדולה רחבים ד' אמות מכל צד אמרינן דהחצר הקטנה ניתרת בהם מדין נראה מבחוץ. ומשמע שהרשב"א הסכים לשיטה זו, ותמה על הראב"ד שלא כתב כן.

ב. הראב"ד [חידושי הרשב"א הנ"ל דף י.] נקט דאם החצר הגדולה מוקפת ד' אמות מכל צד אין דין נראה מבחוץ, והטעם משום דדין נראה מבחוץ אינו מצד גידור המחיצה אלא מצד היכר, ובד' אמות ליכא היכר. גם הרשב"א [עבודת הקודש ש"ג סי' ג, הובא במ"מ פט"ז מהלכות שבת ה"ז, ובב"י סי' שנח סי"ג] נקט שאין דין נראה מבחוץ בארבע אמות או יותר.

והחזו"א [סי' פח ס"ק יא] הביא את המחלוקת הזו וכתב להחמיר בזה.[34]

סעיף ד

מקור הדין הובא במשנה דף צב., והאיסור בגג הקטן הוא שלא להוציא אליו כלים מהבית,[35] אבל מותר לטלטל מגג לגג כיון שהלכה כר"ש שגגות וחצירות וקרפיפות רשות אחת הן.

ואם עירבו הגגות ביניהם הכל מותר, כן כתב המשנה ברורה [ס"ק כג].

באילו אופנים יש לגג הגדול דין רשות היחיד

א] באופן שהמחיצות של הבית ניכרות לעומד על הגג, דהיינו שאין הגג בולט, נמצא שהגג הגדול מוקף במחיצות מכח דין גוד אסיק, וגם לצד הגג הקטן יש לו גיפופים מכאן ומכאן וזה מועיל בתורת פתח. [והגג הקטן אסור אף שגג הוא מוקף מחיצות, דמ"מ בצד שהוא מחובר לגג הגדול הוא פרוץ במילואו. והא דלא אמרינן שגיפופי הגג הגדול יועילו לגג הקטן מדין נראה מבחוץ, כתב הריטב"א שגיפופים אלו שאינם מחיצה ממשית רק דין גוד אסיק, לא שייך לומר בהן שהם נראין מבחוץ, והובאו דבריו בביה"ל ד"ה שנפרץ].

ב] אם יש מחיצות גמורות על הגג, הגדול מותר והקטן אסור, והא דלא מהני נראה מבחוץ צ"ל דמיירי בשנכנסו כתלי הגג הקטן לגדול.

ג] באופן שאין על הגג מחיצות, והגג בולט לצדדים באופן שהמחיצות אינן ניכרות, כתב השו"ע שאין דינו כרשות היחיד אלא אם פתוח חלון ששיעורו ד"ט על ד"ט מהבית אל הגג.

כמה שיעור הבליטה לאסור את הגג

כתב המג"א [ס"ק ה] שמתוס' [דף פט. ד"ה במחיצות] משמע שהאיסור הוא דוקא בגג הבולט ד"ט. וכוונתו למה שכתבו תוס' שהאיסור בגג הוא משום שנפרץ לבליטה שהיא כרמלית, משמע שהגג עצמו הוא רה"י, ואיסורו רק משום דנפרצה לכרמלית, וכן כתב המהרש"א בביאור התוס', וכן כתב הא"ר. והביא המשנה ברורה [ס"ק כח] את דבריהם.

ביאורים והערות

34. החזו"א כתב שגם הריטב"א [דף כד:] החמיר בזה, ובריטב"א [שם] איירי לגבי לחי למבוי, ובזה פשוט שאינו ניתר בד' אמות.

35. וה"ה שאין לטלטל בו כלי בית אף שיצאו אליו אלא בד' אמות כשם שמצינו בגמ' [דף פט.] דלפי רב שהגגות פרוצות זה לזה אין מטלטלים בהם אלא בד' אמות, ובנוסף גם אין מטלטלים מגג לגג כלי בית שיצאו לגג.

קנין הלכה

מראי מקומות

ולענין שיעור הבליטה שייחשב מחיצות שאינן ניכרות, הבאנו לעיל [סימן שמה סט"ז] את השיטות השונות: הפמ"ג [מ"ז סי' שמה ס"ק י] נקט שאפילו במשהו חשיב מחיצות שאין ניכרות, וכן כתבו בתו"ש [סי' שעד ס"ק יא] ובבית מאיר [סי' שעד], וכן כתב הביה"ל [שם ד"ה גג]. והחזו"א [סי' קג ס"ק ו] הביא מתוס' [שבת דף קא. ד"ה ריש] שבליטה של חצי טפח אינה אוסרת, משום שאומרים גוד אחית מקצה הבליטה [ובחצי טפח אין בקיעת גדיים] ואח"כ גוד אסיק, והגג נעשה רה"י, וכשהבליטה היא יותר מחצי טפח הסתפק החזו"א בכמה שיעורה, דאפשר שהוא בד"ט או אפשר בג' טפחים.

<u>בדברי המשנה ברורה ס"ק כט</u>

כתב המשנה ברורה [ס"ק כט] בשם הגר"ז דכאשר יש חלון מהבית אל הגג הבולט, ה"ז מועיל רק לענין שהגג ייחשב רה"י מן התורה, אבל עדיין יהא אסור להוציא מהבית אל הגג כיון שהוא פרוץ אל הגג הקטן ואין גיפופים. והחזו"א [סי' צו ס"ק לט] נקט דכיון שיש לכל הגג דין חורי רה"י ה"ז כאילו כולו מוקף מחיצות, ולכן אינו נחשב פרוץ אל הגג הקטן. [והבאנו כעין זה מהחזו"א הנ"ל גם בסי' שעג לגבי גזוזטרא שהיא חורי רה"י].

<u>עשו בני הגג הגדול מחיצה ובני הגג הקטן לא עשו</u>

איתא בגמ' [דף פט:] אמר רב יוסף שאם בני הגג הגדול הקיפו אותו במחיצה מלמעלה פרט למקום הפתח לגג הקטן, ובני הגג הקטן לא עשו מחיצה לעצמם, הותרו בני הגג הגדול להשתמש גם בגג הקטן, דבני הגג הקטן מחלו אותו להם. ולא הובא דין זה בפוסקים, ולכן דן הבית מאיר לומר שלהלכה לא קיי"ל הכי ועיי"ש. והחזו"א [סי' קח ס"ק ב] נקט את הדין הזה להלכה.

<u>סימן שעה</u>

להבנת סימן זה יש ללמוד מהמשנה דף פג: עד סוף דף פד., וכן ללמוד מדף נט: הכי אמר רב אדא עד דף ס. דכיון דעביד דקה איסתלוקי איסתליק מהכא.

<u>סעיף א</u>

יש להקדים לסימן זה את המבואר בסי' שעח [ס"ב] שרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה, והיינו שאם יש שתי חצירות זו לפנים מזו האחת פתוחה לרה"ר והאחרת אינה פתוחה לרה"ר אלא יוצאת לרה"ר דרך חברתה, אם לא עירבו שתי החצירות יחד ואנו באים לדון אם בני החצר הפנימית אוסרים בדריסת הרגל על בני החצר החיצונה, חילקו בזה חכמים בין שני מקרים:

א. אם כל חצר עירבה לעצמה מותרת כל חצר לטלטל בחצירה, ואין החצר הפנימית אוסרת עליה בדריסת הרגל, דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה.

ב. אם החצר הפנימית לא עירבה לעצמה, הרי בני החצר הזו אוסרים על החצר החיצונה בדריסת הרגל, דרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה, ולכן אף שהחצר החיצונה עירבה לעצמה, הרי היא אסורה להוציא כלי בית לחצירה משום דריסת הרגל של בני החצר הפנימית.

ונקטו הטור והשו"ע שהמרפסת והחצר נידונים כשתי חצירות זו לפנים מזו, ולכן אם עירבו בני המרפסת לעצמם ובני החצר לעצמם אין בני המרפסת אוסרים על בני החצר, כיון שהמרפסת היא רגל המותרת במקומה, אך אם לא עירבו בני המרפסת, הרי הם אוסרים על בני החצר כדין רגל האסורה במקומה שאוסרת שלא במקומה, שהמרפסת פתוחה אל החצר על ידי הסולם

שביניהן. דין זה לא נתפרש בשאר ראשונים ופוסקים רק בטור.

וקמ"ל שלא נאמר שהמרפסת והחצר הוו ממש כחצר אחת, והוי כחצר שמחצית מהבתים עירבו לעצמם וכן המחצית האחרת עירבו לעצמם דאסורים כולם להוציא מהבתים לחצר, אלא המרפסת נידונית כחצר נפרדת ולכן אם עירבה לעצמה אינה אוסרת.

<u>שיטת רש"י ותוס' ובעל המאור</u>

מדברי רש"י במשנה [דף פג: ד"ה ה"ג] וכן מדברי תוס' [שם ד"ה קא] מבואר שסוברים דאף באופן שבני המרפסת לא עירבו לעצמם אין הם אוסרים על בני החצר, והטעם משום דסולם תורת מחיצה עליו להקל. וביאר החזו"א [סי' צו ס"ק יח] דמתוך שהסולם נחשב כמחיצה הרי אנו דנים כאילו בני המרפסת צריכים לטפס על מחיצה כדי להגיע לחצר, והוי כמו שלבני החצר התשמיש בה הוא בפתח, ולבני המרפסת בשלשול, וכן תמה החזו"א על הטור שאסר כשלא עירבו.

עוד הוסיף החזו"א שמסוגיית הגמ' [דף ס.] מבואר שאם לא נאמר בזה דסולם תורת מחיצה עליו יאסרו בני המרפסת על החצר אף אם עירבו לעצמם. וכתב הריטב"א וז"ל "ולא אמרינן רגל המותרת במקומה אינה אוסרת, דבני מרפסת ובני חצר טפי שייכי אהדדי מבני שתי חצירות הפתוחות זו לזו" עכ"ל. וביאר החזו"א דהמרפסת והבתים שבה חשיבי כחלק מבתי החצר.

והביא החזו"א [סי' קב ס"ק כ] שגם הבעה"מ והריטב"א נקטו כרש"י ותוס', ולכן פסק [סימן צו ס"ק יח] דיש להקל דאף כשלא עירבו בני המרפסת לעצמן אין הם אוסרים על בני החצר, משום דסולם תורת מחיצה עליו, ודלא כהטוש"ע, וכן כתב הבית מאיר.[36]

<u>סעיף ב</u>

מקור הדברים לענין תל או עמוד שבחצר הוא בגמ' דף פג:-פד..

כתבו הטור והשו"ע דהנידונים שבגמ' הם דוקא באופן שהתל או העמוד שייכים בשותפות לבני החצר ולבני המרפסת, דאז אמרינן דבשבת משתמש בו זה שתשמישו קל יותר והאחר אסור, אבל אם הם שייכים לאחד מהם רק הוא רשאי להשתמש בו והאחר אסור. [וכן מתבאר מסוגיית הגמ' (דף פח.) דיש דין גוזל בשבת, ולכן גבי גזוזטראות שמעל הים העמידו בגמ' שם דמיירי שהעליונים

ביאורים והערות

36. עיקר הערת החזו"א שמרש"י ותוס' מתבאר דלא כהטור והשו"ע העיר גם בספר עצי אלמוגים [ס"ק א]. ועיי"ש שדן לומר שסוגיית הגמ' [דף ס] שיש לסולם תורת מחיצה להקל קאי רק על תל וסלם שבחצר, ולא על איסור בני המרפסת בחצר, וכתב שכן מדוייק ברמב"ם.

<u>תוספת עיון</u>

<u>חדרי מדריגות</u>

יש לעיין בחדרי מדרגות המצויים בימינו, אם כל קומה נידונת כחצר לעצמה והמדריגות שבין קומה לקומה חשיבי כסולם שבין המרפסת לבין החצר, או דכיון שחדר המדרגות משותף לגמרי לכל הדיירים לכן דיינינן לכולם כחצר אחת ממש, ואף אם יערבו כל דיירי קומה לעצמה ולא יערבו הקומות יחד יהיו כחצר שמחצית בתיה עירבה לעצמה וכן המחצית השנייה דאסרי אהדדי. [ואף את"ל שהמדריגות הן כסולם, מ"מ לדעת הטור והשו"ע לא אמרינן בזה דסולם תורת מחיצה עליו].

עוד יש לעיין אם מדריגות דידן שהן קבועות לגמרי באבנין ואינן דומות לסולם שבגמרא, אמרינן בהו שיהא להן דין סולם שבגמ', דלפי רש"י ותוס', וכן פסק החזו"א, תורת מחיצה עליו לקולא, די"ל דמדריגות אלו אינן מועילות להפסיק בין הקומות, [וכ"ש שאם נאמר שכל הקומות כחצר אחת דמסתבר טפי שהמדריגות לא יחלקו אותן לחצירות נפרדות]. ונפק"מ אם יש בקומת הקרקע שני ישראלים ובקומה מעליהם נכרי או מחלל שבת שדינו כנכרי, שאם נדון הכל כחצר אחת וגם נאמר שאף לרש"י ותוס' לא יאמר כאן דסולם תורת מחיצה עליו, אך אם נאמר שכל קומה נידונת כחצר בפ"ע ממילא הקומה של הנכרי אינה אסורה כלל אם אין עמו שני ישראלים, א"נ אם נאמר שהמדריגות כסולם לקולא ולא יאסור הנכרי.

קנין הלכה

מראי מקומות

עשו את המחיצה בשותפות וכן מפורש בתום׳ (דף פג: ד״ה קא)].

עוד כתב הריטב״א והובאו דבריו בביה״ל [ד״ה ויש] דמיירי דוקא בתל וסלע שיש בו שטח ד״ט על ד״ט לכל הפחות, דבפחות מזה הוי כמקום פטור ושניהם מותרים בו בכל גווני.[37]

<u>כללי תשמיש קל וקשה</u>

א] בגמרא מבואר דתל או סלע שבחצר שאינה גבוהים י״ט מהקרקע מיקרי תשמיש קל. ואם הם גבוהים י״ט, ההשתמשות של העומד על קרקע החצר אל ראש התל מיקרי זריקה והוא תשמיש קשה.

ב] וכן בהשתמשות כלפי מטה מהמרפסת או מחלונות העלייה, אם התל או הסלע רחוקים פחות מי״ט מיקרי תשמיש קל, ואם הם רחוקים י״ט מיקרי שלשול והוא תשמיש קשה.

ג] עוד מבואר בגמ׳ שאם התל או הסלע גבוהים כגובה המרפסת [או תוך י״ט אליה], מ״מ אם הם מופלגים ממנה ד״ט או יותר וכדי להשתמש בה צריך לזרוק את הכלי למרחק אותן ד״ט, הרי זה נקרא זריקת משך והוי תשמיש קשה, אף שמבחינת הגובה אין כאן צורך בשלשול, כיון שאינו נמוך מהמרפסת י״ט.

ד] בור העומד בחצר וחולייתו גבוהה י״ט, השתמשות בני החצר בו, זוקקת זריקה [מעל החוליא] ושלשול אל תוך הבור.

ה] נחלקו בגמרא רב ושמואל במקרה של עמוד גבוה י״ט אשר המרפסת גבוהה ממנו י״ט, דבני החצר משתמשים בו בזריקה ובני המרפסת משתמשים בו בשלשול, וקיי״ל כרב דשניהם אסורים.

ו] במקרה שהתל או הסלע אינם גבוהים עשרה, ונמוכים עשרה מהמרפסת הט״ז דייק מהרמב״ם שסבור ששניהם אסורים,[38] אבל המג״א והתו״ש נקטו שנותנים אותם לבני החצר, דכל פחות מעשרה הוי תשמיש נחת, וכתב המג״א דאפשר שגם דעת הרמב״ם כן אלא שדרכו לסתום.

<u>לזה בשלשול ולזה בזריקת גובה ושלשול</u>

ז] כתב המג״א שבגמרא מבואר שאם לאחד בשלשול ולאחר בזריקת גובה ושלשול שניהם אסורים. [וכתב רע״א שדין זה מבואר בגמרא (דף פד.) שנתבאר בה שאם יש בור סמוך למרפסת שניהם אסורין בה, אף שלבני מרפסת הוא בשלשול ולבני החצר הוא בזריקת גובה ושלשול, שהרי החוליא גבוהה עשרה]. וכתב המג״א שדין זה נפסק גם להלכה [סימן שנה סעיף ה] גבי שתי גזוזטראות,[39] ומכח זה תמה המג״א על הרא״ש [שו״ת כלל כא דין ו] שלא כתב כן, אלא כתב שאם יש בור בחצר שבני החצר

ביאורים והערות

37. וכעין זה ברמב״ם [פ״ג הט״ו] והובא בשו״ע [סי שעב סוף סעיף ו] שאם יש כותל בין שתי חצירות, שלחצר אחת הוא גבוה י״ט ולחצר האחרת אינו גבוה י״ט, אם יש ע״ג הכותל ד׳ על ד׳ טפחים נותנים אותם לזה שתשמישו בקל בתוך י״ט, ואם אין בו ד׳ על ד׳ טפחים ה״ז מ״פ ומותר לשניהם להשתמש בו. [והחזו״א (סי׳ צו ס״ק כא) הקשה על הרמב״ם דכיון שהכותל הוא תוך י״ט לחצר אחת צריך הוא להיות נטפל ושייך רק אליה, אף כשאין בו דע״ד. גם כתב החזו״א (סי׳ קב ס״ק כא) לחלק כן לענין דברי הביה״ל (הנ״ל) שהביא את הריטב״א שבפחות מד׳ על ד׳ שניהם מותרים בכל גוונא, והחזו״א נקט דמסתבר שזה דוקא כאשר לשניהם בקל או לשניהם בקשה, אבל אם לאחד בקל מסתבר ליתנו רק לו. אך בריטב״א לא משמע כדברי החזו״א, ובדברי תוס׳ רבינו פרץ שהן מקור דברי הריטב״א מפורש דאף כאשר לזה בקל ולזה בקשה, אמרינן דשניהם מותרים בו כשאין בו ד׳ על ד׳].

38. וה״ה במקרה שהתל פחות מעשרה טפחים לחצר וגם אינו נמוך עשרה מהמרפסת אך הוא מופלג ד״ט מהמרפסת, כתב הט״ז בדעת הרמב״ם ששניהם אסורים [ולהטור נותנים אותו לחצר], אך המג״א כתב דאפשר שגם הרמב״ם מודה שנותנים לחצר.

39. עיין תוס׳ [דף פד. ד״ה בני] שהקשו דבגמ׳ [דף פה.] אמרו איפכא, דלזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול נותנין לזה שבשלשול.

קנין הלכה

מראי מקומות

ממלאין ממנו בשלשול, ויש מרתף שיש בו חלון גבוה עשרה מקרקע המרתף והחלון פונה אל הבור, ובני המרתף ממלאין מהבור בזריקת גובה [עד החלון] ושלשול, נותנין אותו לבני החצר ואין אוסרין זה על זה.
והובא דין זה לאיסור במשנה ברורה [סוס"ק יא], ונתפרש יותר בשעה"צ [ס"ק ט].

<u>לזה בשלשול וזריקת הפלגה ולזה בזריקה</u>

ח] ובמקרה שהתל גבוה עשרה מהחצר, ונמוך עשרה מהמרפסת וגם מופלג ממנה ד"ט, דהוי חדא לריעותא לחצר [זריקה] ותרתי לריעותא למרפסת [שלשול וזריקת הפלגה], הביא המשנ"ב [ס"ק יא] שנחלקו הראשונים והפוסקים:

א. הא"ר הביא בשם רבינו ירוחם דנותנין לחצר, וכ"כ הט"ז והגר"ז.

ב. הנהר שלום הביא בשם הרשב"א וכן הוא בריטב"א וכ"כ הבית מאיר דשניהם אסורים, וכ"כ החזו"א [סי' קב ס"ק ז-ח]. וע"ע בשעה"צ [ס"ק טז] שכתב שמדינו של המג"א המובא באות [ז] דלזה בזריקת גובה ושלשול ולזה בשלשול לשניהם אסורים, מוכח כהאוסרים בדין זה, וחזינן דתרי ריעותות שוין לחדא ריעותא.

<u>בור מלא מים</u>

בגמרא [דף פד.] איתא דאם חוליית הבור גבוהה י"ט, באופן שלבני החצר הבור הוא בזריקה, והבור מלא מים באופן שהמים סמוכים למרפסת בתוך י"ט, אין אומרים שיהא היתר לבני המרפסת למלא מהם אף שלהם התשמיש הוא קל, "דכיון דכי חסרא אסירא כי מליא נמי אסירא". ומצינו בפוסקים שתי סברות לבאר דין זה:

א. תוס' [דף פד. ד"ה כיון] כתבו שכיון שהמים אינם מוקצה והם דבר הניטל בשבת, אין הם ממעטים ואין הם נעשים כפתח לגבי המרפסת.

ב. הרמב"ם [פ"ג הי"ח] כתב שהטעם משום גזירה, שמא ימלא מהמים ויחסרו מעשרה [פירוש יהיו נמוכים יותר מעשרה מהמרפסת] ואז יהא גם לבני המרפסת תשמישם בקשה.[40] וכן העתיק המשנה ברורה [ס"ק יא] דהטעם משום גזירה.

<u>בור מלא פירות טבל</u>

בגמרא [דף פד.] מבואר שאם בור זה שחולייתו גבוהה י"ט והיא סמוכה למרפסת בתוך י"ט מלא בפירות טבל, מותר לבני המרפסת להשתמש עליהם. וכתבו תוס' שם הטעם משום דדבר שאינו ניטל בשבת ממעט [פירוש נחשב כפתח לגבי כותל, וה"ה הכא נחשב כתשמיש קל למרפסת] כדמצינו בגמרא [דף עז.] דכפה ספל ממעל באופן שאסור ליטול בשבת. ולפי הרמב"ם הנ"ל הטעם משום דלא גזרינן שמא יחסרו הפירות שהרי הם מוקצה.

ביאורים והערות

ותירצו שני תירוצים:

א. למסקנת הסוגיא [דף פה] חוזרים ממה שכתבו קודם לכן, אלא לזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול אסרי אהדדי.

ב. בתירוץ ב' כתבו דבגמ' [דף פה] איירי בזריקה שיש בה שתי ריעותות, גם זריקת גובה וגם זריקת הפלגה, ובהצטרף השלשול הוי תלתא לריעותא וזה אכן יותר קשה משלשול גרידא, אבל זריקת גובה ושלשול [תרתי לריעותא] לעומת שלשול גרידא אסרי אהדדי. [ומה שהוסיפו תוס' דה"ה דזריקת אויר ושלשול שוין לשלשול לא קאי למסקנא, דקיי"ל להלכה דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר, כמבואר בסימן שנה (ס"ה), ויבואר בס"ד פרטי דינים אלו של איסור דרך אויר לקמן (סימן שעו)].

40. והריטב"א הקשה למה יאסרו אם נחסרו המים באמצע השבת, נימא דשבת הואיל והותרה הותרה, ותירץ דכיון שמצוי הוא שהמים נחסרים לא אמרינן בזה הותרה. ולכאורה כל עיקר הקושיא היא רק לדעת הרמב"ם, דאילו לפי התוס' גם כשהבור היה מלא לא היה היתר ליקח מהמים, כיון שדבר הניטל בשבת אינו ממעט.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

מקור הדין הוא בגמרא דף נט: אמר ר"נ אמר שמואל אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו, אם יש לפניהם דקה ארבעה אינה אוסרת. ונחלקו הראשונים בביאור תיבת 'דקה'.

א. הרי"ף והרמב"ם פירשו שהיא כמין איצטבא, וכתב הרמב"ם [פ"ג הט"ז] שרוחב האיצטבא ד"ט. והמג"א [סי' שצב ס"ק ז] פירש ברי"ף שהכוונה שהאיצטבא גבוהה ד"ט [וכן כתב רבינו יהונתן דף יז:], וגם המשנה ברורה [כאן ס"ק יב] כתב ששיעור ד"ט הוא בגובה האיצטבא.

ב. רש"י [עירובין דף ס.] פירש שהדקה הוא פתח קטן שגובהו ד"ט.

ויסוד הטעם של דקה הוא שע"י עשייתה גילו דעתם שהם מסתלקים מלהשתמש ברשות ולכן אינם אוסרים.

והנה הגמרא העמידה את הדין הנ"ל במרפסת שאינה גבוהה עשרה [דאי בגבוהה עשרה א"צ דקה, דסולם תורת מחיצה עליו], אך אינה פרוצה לחצר אלא מגופפת באופן שנשאר פתח, והדקה גורמת לכך שבני המרפסת לא יאסרו דרך הפתח. והעיר הב"י על הרמב"ם שלא פירש דאיירי באופן הנ"ל, וקודם לכן איירי הרמב"ם במרפסת גבוהה י"ט מהחצר.

וכתב הבית מאיר דאה"נ שהרמב"ם איירי במרפסת גבוהה י"ט,[41] אך פירש דהדקה הנ"ל מועילה שלא יאסרו בני המרפסת על תל וסלע שבחצר.[42]

אמנם החזו"א [סי' קב ס"ק כד] תמה דאם אכן מהניא דקה לסלק שליטת בני המרפסת בתל וסלע שבחצר ולהתירם לבני החצר, למה לא ביארו בגמ' [דף ס] את דברי שמואל באופן זה, והוצרכו להעמיד במרפסת שאינה גבוהה י"ט ומגופפת, ולכן כתב החזו"א שלענין דינא א"א להתיר תל וסלע ע"י דקה, הואיל ולא נתגלה לן טעמו של הרמב"ם.

סעיף ד

מקור הדין של זיזים הוא בברייתא המובאת בגמ' דף פד., ודינם שוה לדין של תל וסלע, שאם לא עירבו בני עליות עם בני החצר והזיז רחב ד"ט [שאם לא כן הוי מקום פטור ומותר לשניהם], והזיז נעשה בשותפות [שאם רק אחד עשאו רק הוא מותר להשתמש בו], אז הדין תלוי בדיני תשמיש קל וקשה שנתפרשו לעיל [סעיף ב].

ביאורים והערות

41. וכיון שגבוהה י"ט אין היא פרוצה לחצר. והא דאינה אוסרת משום דריסת הרגל, כתב הב"מ שהוא משום שהמרפסת עירבה לעצמה והויא רגל המותרת במקומה, ועיין לעיל [סעיף א] מה שהבאנו שהחזו"א התיר אף כשלא עירבו, משום דסולם תורת מחיצה עליו כפשטות סוגיית הגמרא.

42. אמנם לכאורה לפי"ז יש לעשות את הדקה במקום בו התל והסלע סמוכים למרפסת, ולא לרגלי הסולם היורד מהמרפסת לחצר.

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שעו

סעיף א

מקור הדין הוא במשנה דף פו. ובסוגיית הגמרא [שם]. ויסודו הוא דכאשר יש בור של מים משותף לשתי חצירות שלא עירבו ביניהן, אסור לדלות מים מן הבור בדלי ששבת בבית, משום שהבור הוא כחצר של שותפין שלא עירבו עם הבית, וגם אם עשה מחיצה בתוך הבור לחלק את הבור לשניים, אין המחיצה מועילה אלא באופן שיהא לפחות טפח ממנו בולט מן המים, וכן אם עשה מחיצה תלוייה [שהקילו חכמים במחיצה תלויה במים] בעינן שיהא טפח ממנה לפחות משוקע בתוך המים.

ונחלקו הראשונים בטעם האיסור:

א. מרש"י משמע שהטעם הוא משום שהמים מחצר זו עוברים לחצר האחרת, ונמצא ממלא לבית מים ששבתו בחצר חבירו, והקלו חכמים באיסור זה שאם עשה היכר ע"י שהמחיצה שקועה בחלקה במים וחלקה בולט מן המים די בזה.[43]

ב. הרא"ש [פרק ח סי' ז] הביא בשם הר"ח שהאיסור הוא משום שהדלי עלול ללכת לחלק הבור השייך לחצר האחרת, והקלו חכמים שדי בהיכר מחיצה, כדי שלא ילך הדלי להדיא לרשות חבירו, והמשנה ברורה [ס"ק ז] העתיק את פירוש הר"ח.

והצריכו חכמים שהמחיצה תיעשה לשם היתר המים ולא סגי בכותל המבדיל בין החצירות.

<u>קורה ד"ט מתרת במים</u>

היתר נוסף שהובא בגמרא לבור שבין שתי חצירות הוא אם עשה קורה רחבה ד"ט על פי הבור, דבקורה רחבה ד"ט אמרינן דפי תקרה יורד וסותם, ולגבי דין מחיצה זה של פי תקרה הקלו חכמים אף שאין כאן היכר של טפח בתוך המים.

ולפי רש"י כתב הא"ר דצ"ל שיש עדיפות להבדלה של פי תקרה יורד וסותם, ולכן הקלו חכמים טפי שלא יצטרכו מחיצה משוקעת טפח. ולפי הר"ח א"ש בפשיטות, דנתפרש בגמרא שאין חשש שמא הדלי ילך אל מעבר לקורה ד"ט לרשות חבירו, משום דקים להו לרבנן שאין דלי מהלך יותר מד' טפחים, ואף שתחת הקורה עריבי מיא והיא רשות של שתי החצירות, כתב הרשב"א שהקלו חכמים בזה, ולא חששו אלא שלא ילך הדלי להדיא לרשות המיוחדת לחבירו.

וכתב הרשב"א דגם בקורה זו לא הקלו אלא אם נעשתה לשם היתר ולא אם הקורה נמצאת שם ממילא, והובאו דבריו במשנה ברורה [ס"ק ח].

ועיין ביה"ל [ד"ה וכן] שהביא לשונות חלוקים בראשונים היכן מונחת הקורה:

א. הרמב"ם כתב שהקורה מונחת על פי הבור, וכן העתיק השו"ע.

ביאורים והערות

43. בגליון הש"ס לרע"א [דף יב:] נקט שהחסרון של "עריבי מיא" דהיינו שהמחיצה מכוסה במים הוא חסרון רק בדיני תקנת דיורין, וכגון שהמים של חצר זו עוברים לצד של החצר האחרת ועלול להביאם לבית, ולכן תמה רע"א על דברי התוס' [דף יב:] שהזכירו חסרון של עריבי מיא בנידון של ים שנכנס לחצר, דהתם לא איירי במחיצה שבין חצירות אלא במחיצה שבין החצר לבין הים. והחזו"א [סי' קג ס"ק יד] תמה על דברי רע"א וכתב שהחסרון של עריבי מיא הוא כללי, בין בחצירות ובין במחיצה המבדלת בין רה"י לכרמלית, דע"י עירוב המים לא מהניא המחיצה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. הרשב"א [עבודת הקודש] ורבינו ירוחם כתבו שהקורה נמצאת בתוך אוגן הבור, וכתב הביה"ל דצריך עיון למעשה.

<u>מחיצה שעוביה ד טפחים</u>

כתב הרשב"א בחידושיו [דף פו:] ובעבודת הקודש [סוף שער ג] דכיון שנתבאר בגמרא שההיתר של קורה הוא משום שהדלי אינו הולך יותר מד' טפחים, א"כ מטעם זה אם תהא בתוך אוגני הבור מחיצה עשרה אשר עוביה ד"ט, ה"ז מותר למלאות אף כשאין המחיצה שקועה במים טפח, ואף שאין בזה דין פי תקרה כיון שדין פי תקרה נאמר בקירוי ולא במחיצה,[44] מ"מ יש כאן מחיצה, ואי משום שאין היכר הא אין הדלי הולך יותר מד' טפחים.

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין של באר בשביל שבין החצירות הוא בגמרא דף פה., והטעם דאין אוסרין זה על זה את השימוש בבאר, דהיינו שמותר להביא את המים אל הבתים, הוא משום דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר.

ונחלקו הראשונים בביאור הדין הזה:

א] רש"י, הרשב"א [עבודת הקודש], הריטב"א והטור ורבינו ירוחם נקטו דדוקא כשהבאר מופלג ד"ט מהחלון מיקרי השימוש בה שימוש דרך אויר, וכשמופלג ד"ט משתי החצירות אז לא אסרי אהדדי. אבל אם הבאר סמוכה בתוך ד"ט לשתי החצירות אסרי אהדדי, דהשלשול מהחלון אל הבאר הסמוכה תוך ד"ט לא מיקרי שימוש דרך אויר.

ב] ברמב"ם [פ"ג הכ"ג] מבואר דבין כשהבאר מופלגת ד"ט ובין כשהיא סמוכה תוך ד"ט, מיקרי השימוש בה שימוש דרך אויר ולא אסרי אהדדי. וכתב בספר תו"ש [ס"ק ז] ובמשנה ברורה [ס"ק יח] שהרמב"ם סובר דכל שימוש דרך חלון מיקרי שימוש דרך אויר, אף כשהבאר סמוכה לחצר.[45]

השו"ע העתיק את לשון הרמב"ם, והרמ"א הביא את שיטת רש"י, והאחרונים נקטו להלכה כרש"י, שכן דעת רוב הראשונים.

<u>האם כשיש פתחים מן החצירות לשביל מיקרי המילוי מהחלונות שימוש דרך אויר</u>

א] רש"י [דף פה. ד"ה זה] מפרש דמיירי דוקא באופן שאין לחצירות פתח אל השביל, וכל שימושם הוא רק דרך זריקת הפלגה, רק אז חשיב שימוש דרך אויר, אבל אם יש פתחים מהחצירות אל השביל הרי זה כשאר מבוי שלא נשתתפו בו, וגם השימוש במים שבבאר נאסר, והוי שימוש של שתי חצירות שלא עירבו בדרך רגילה של שלשול ומילוי מהבור. ורק כשאין פתחים ואין כאן שימוש מבוי כלל וכל שימושם הוא דרך זריקת הפלגה מהחלון, זה מיקרי שימוש דרך אויר. וכשיטה זו כתבו גם תוס' והרשב"א והמ"מ והטור.

ביאורים והערות

44. וכתב הרשב"א בחידושיו [דף יד. ד"ה הניח] שאם יש גובה י' טפחים הרי זו מחיצה ולא תקרה. [והחזו"א (סי' קג ס"ק יג) התקשה אימתי נאמר דהוי מחיצה ואימתי הוי תקרה]. ומה שכתב החזו"א עוד שם [סי' קג] דאפשר דלדעת הרשב"א גם במשופע ומלא פגימות יאמר הדין שברוחב ד"ט שרי, לכאורה קאי רק על מחיצה עבה, שיש לה תורת מחיצה, ואף שהיא תלוייה הרי היא מתרת במים, ואי משום שאינה משוקעת טפח, לזה סגי שעוביה ד"ט ואין הדלי מהלך יותר מד"ט. אבל קורה ד' שאינה מחיצה צריך בה דין פי תקרה כדי שיהא דין מחיצה.

45. ומבואר מלשון הרמב"ם [והשו"ע] שכאשר הבאר סמוכה תוך ד"ט לחצירות, הרי זה פשוט טפי להיתר מאשר כאשר היא מופלגת ד"ט מכל חצר. וכתב המשנ"ב [ס"ק יב] שהכוונה בזה הוא שאם הבאר סמוכה לחצר אחת תוך ד"ט ומופלגת ד"ט מהחצר האחרת, בזה פשיטא טפי דאין החצר האחרת אוסרת כיון שהיא מופלגת ד"ט, ולחצר הסמוכה הוי תשמיש בנחת, משא"כ כשהבאר רחוקה ד"ט משניהם סד"א שתאסור החצר האחרת, קמ"ל שבכל גווני אינה אוסרת דרך אויר.

ב] והאחרונים נקטו דמסתימת דברי הרמב"ם משמע שנקט שגם כשהחצירות פתוחות למבוי, מיקרי השימוש בבור שימוש דרך אויר, כיון שבפועל משתמשים שם דרך החלונות.[46]

ונמצא לפי הנ"ל דלשיטת רש"י, שהאחרונים נקטו להלכה כמותו, לא מיקרי שימוש דרך אויר [שאינו אוסר] אלא כשמתקיימים שני תנאים:

א. אין פתח מהחצירות אל השביל, שאם יש פתח הרי הם יוצאים לשביל ומשתמשים בבאר באופן ישיר ולא דרך אויר.

ב. הבאר מופלגת ד"ט ולא סגי בשלשול לחוד אלא בעינן זריקת הפלגה של ד"ט.

ועיין ביה"ל [ד"ה שאין] שהביא את קושיית האחרונים מסי' שעה, שנתבאר שאם יש תל בחצר גבוה י"ט ומופלג ד"ט מהמרפסת, אסרו בני החצר ובני המרפסת אהדדי, ואמאי לא אמרינן שבני המרפסת חשיבי משתמשים דרך אויר ולא יאסרו. והביא את תירוץ הרשב"א שכתב דכיון שעשו את התל בשותפות ובימות החול יורדים בני המרפסת אל החצר ומשתמשים בו שניהם, לכן לא מיקרי תשמיש אויר בלחוד, וכן כתב גם הב"ח.

<u>בדברי הט"ז ס"ק ב</u>

הט"ז [ס"ק ב] אזיל בשיטת הרמב"ם שגם באופן שאין זריקת הפלגה, מיקרי השתמשות דרך אויר, ולפי"ז הקשה על מש"כ הרמב"ם [שו"ע לעיל סי' שעה ס"ב] שאם יש תל גבוה עשרה אוסר בעל החצר על בעל המרפסת, והרי זריקה זו היא דרך אויר.[47] ותירץ הט"ז דכל הך קולא דאין אדם אוסר דרך אויר נאמרת רק במקום שאין משתמשים בו בתשמיש קבוע, כגון בור שמשתמשים בו רק למילוי מים, א"נ חורבא, אבל תל שתשמישו קבוע אוסר. ולהלן [ס"ק ג] כתב הט"ז שקושייתו היא רק לפי הרמב"ם, אבל לרש"י וסיעתו כל שאין זריקת הפלגה לא מיקרי דרך אויר ולא קשה הקושיא הנ"ל.

<u>בדברי הט"ז ס"ק ג</u>

בתחילת הדברים כתב הט"ז את הדין העולה מהרמ"א, שלשיטת רש"י רק כשיש תרתי לריעותא מיקרי דרך אויר,

א. שאינו יכול להשתמש במקום אלא בדרך זריקה או שלשול [ואין פתח שיכול להכנם דרכו],

ב. שיהא מופלג ד"ט.

ובהמשך הדברים כתב דלפי"ז לא קשה מה שהקשו [ס"ק ב] על הרמב"ם מדין תל שבחצר, דלרש"י לא תמצא שם תרתי לריעותא. [והוסיף הט"ז תיבות "דוקא שם במקום שאמרו אוסרין זה על זה". וגם להלן [סוס"ק ה] חזר הט"ז על התיבות האלו, שלא שייך לפי רש"י [שם] תרת"ל במקום שאוסרין זה על זה, וצריך לברר פירושו, וצ"ע].[48]

ביאורים והערות

46. המג"א [ס"ק ד] כתב שרק כאשר הבאר אינה מופלגת ד"ט מהחלונות סובר הרמב"ם דמקילינן להחשיבו שימוש דרך אויר אף כשהחצירות פתוחות אל השביל, אבל אם היא מופלגת ד"ט ויש פתחים מהחצירות אל השביל, לא מיקרי שימוש דרך אויר. אך בשעה"צ [ס"ק טז] הביא שהאחרונים תמהו על המג"א, ונקטו כפשטות דברי המ"מ שבכל גווני החשיב זאת הרמב"ם כשימוש דרך אויר.

47. לכאורה צ"ע מנין להט"ז שלפי הרמב"ם כל זריקה חשיבא השתמשות דרך אויר, דלכאורה לא משמע כן בסוגיית הגמ' [דף פג:- פד.] כלל, ולא שמענו אלא בהשתמשות דרך חלון.

48. ואין לומר שכוונתו דמקום שאוסרין זה על זה היינו שיש פתח מהחצירות לשביל ולכן אוסרין זע"ז בשביל, וממילא אין תרתי לריעותא כי משתמשים בבור גם שלא בדרך אויר, דזה גופא כשיטת הרשב"א שהביא הביה"ל, וזה גם תירוצו של הב"ח, והט"ז [ס"ק ג] הביא את תירוץ הב"ח, וכתב שלפי ביאורו בתוס' א"צ לדברים אלו אלא קושיא מעיקרא ליתא.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>למה אין איסור למלא מהבור דרך אויר השביל</u>

בהא דשרי למלא מהבור יש לשאול, נהי דלא אסרי אהדדי בבור שכיון שהשימוש של שניהם בו הוא דרך אויר, מ"מ יש לאסור להעביר את הדלי מהבור דרך אויר השביל אל הבית, דאויר השביל הוא רשות האסורה לו. ונאמרו בזה כמה תירוצים:

א. ברש"י [ד"ה זה] מבואר שהשביל אינו רשות האסורה עבורם, כיון שאין להם פתח אליו ואינם משתמשים בו כלל.

ב. תוס' כתבו בזה ב' תירוצים, האחד דמיירי שהבור חוצה את השביל לכל ארכו, באופן שכל חצר אינה שולטת כלל בצד השביל שמעבר לבור, ולכן לא אסרי אהדדי בשביל. עוד תירצו דמיירי שהשביל הזה אינו רשות היחיד אלא רשות הרבים או כרמלית, והחוליא גבוהה עשרה, ונמצא שכאשר ממלא מים מוליך את הדלי למעלה מעשרה דהוי מקום פטור.[49]

ולפי תוס' מתבאר לדינא שאם השביל מתוקן במחיצות, אסור למלא מהבור, משום שמעביר דרך אויר השביל אף שהוא למעלה מי"ט, וה"ה כשאין חוליות הבור גבוהה י"ט ה"ז אסור אף בשביל שדינו כרה"ר או ככרמלית.[50]

<u>סעיף ג</u>

מקור הדין הוא בגמרא דף פה., ונתחדש בדברי רש"י [ד"ה זה] שאף באופן שהחורבות פרוצות זו לזו ביותר מעשר אמות, אין אוסרין אותן מדין רשות שנפרצה למקום האסור לה, והטעם משום שאין לבתים תשמיש גמור בחורבות שהרי אין פתח ביניהם, רק ע"י זריקה דרך החלונות, וברשות כזו אין פירצת המחיצה אוסרת, והביא המשנה ברורה [ס"ק יז] את דברי רש"י האלו.

עוד נתבאר כאן הדין שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר, ולכן מותר לשתי החצירות להשתמש בחורבה האמצעית, דשתיהן משתמשות בה דרך אויר. משא"כ בחורבות הסמוכות לבתים נותנין אותן רק לבית הסמוך להן שהוא משתמש שם בדרך שלשול בעלמא, והבית המרוחק אינו משתמש בו אלא דרך אויר.

<u>בדברי הט"ז ס"ק ה</u>

עיין לעיל [סעיף ב] במה שכתבנו בדברי הט"ז [ס"ק ג], שכתב גם בס"ק ה דרק כשיש תרתי לריעותא מיקרי שימוש דרך אויר, והוסיף דכשאוסרין זה על זה לא מיקרי תרתי לריעותא, וצ"ע לפרש הדברים.

עוד הוסיף הט"ז [סוף דבריו] דאם יש בחצר תל גבוה י"ט, והוא נמוך י"ט מהמרפסת וגם מופלג ד"ט ממנה, בזה אמרינן את הכלל דאין אדם אוסר דרך אויר לגבי בעל המרפסת, ומותר בעל החצר להשתמש בתל.

<u>חורבה שיש לה בעלים</u>

כתב רש"י [דף פה. ד"ה וג'] שהגמרא איירי בחורבות השייכות לבעלי הבתים הסמוכים להן, שאם הם שייכים לאדם אחר אסור להם להשתמש ברשותו. וביארו תוס' את שיטתו דס"ל לרש"י דאף שדירה שאין הבעלים דרים בה אינה אוסרת, ולהלכה גם בית

ביאורים והערות

49. ומדוייק מתוס' שאם השביל היה מתוקן במחיצות והיה רה"י לא היינו יכולים לתרץ שמעביר למעלה מעשרה, ויש ללמוד מזה שאויר חצר שאינה מעורבת וכן אויר מבוי שלא נשתתפו בו אסורים גם למעלה מעשרה, דרה"י עולה עד לרקיע, ואין זה כרה"ר או ככרמלית. עוד יש ללמוד מעיקר קושיית התוס' שגם ברשויות דרבנן כמו מבוי או כרמלית יש איסור במלאכה שאינה שלימה כגון עקירה והוצאה לאויר בלי הנחה.

50. וזו לכאורה כוונת השעה"צ [ס"ק יט] שכתב שר"י מחמיר יותר מרש"י, דהיינו שאף כשהבאר מופלג ד"ט פעמים שיש איסור למלא מים מצד אויר המבוי או הכרמלית.

קנין הלכה

מראי מקומות

התבן אינו אוסר, היינו שאינם אוסרים בחצר ובמבוי אבל אסור להכנים לתוכם, וכשיטה זו כתבו גם הבעל המאור והראב"ד [הובא ברשב"א].[51]

ור"י בתוס' [ד"ה שני] חלק על רש"י וכתב דאין נראה שלדירה בלי בעלים יהא דין דירה לחצאין, שאינה אוסרת בחצר אבל היא עצמה אסורה, וכן דעת הרא"ש והרשב"א והאו"ז ורבינו ירוחם והטור.

ועיין ביה"ל שהביא את שתי הדיעות ומשמע מסגנון לשונו שנטה לדעת התוס' וסיעתם, והביא דכן פסקו גם הלבוש והגר"ז.

כתב החזו"א [סי' צד ס"ק א] דמה שכתב רש"י שאסור להעביר מהבית לחורבא, היינו דוקא כשאין בני הבית הסמוך משתמשים בחורבא בקביעות, אבל אם הם רגילים להשתמש בה, הרי היא נידונת כחצר שלהם ולא אזלינן בתר הבעלות הממונית.

וע"ע בחזו"א [סי' קב ס"ק יא] שכתב כמה חילוקי דינים ביחס בין ההשתמשות של הבית הסמוך לדין הבעלות על החורבא, אימתי מייחסים את החורבא לבני הבית ואימתי לבעלים.

האבן העוזר [סי' שסג ס"ג] פסק כרש"י, וגם הבית מאיר [סי' שעא ס"א] כתב להחמיר כרש"י. והחזו"א בכמה מקומות פסק כרש"י [סי' פט ס"ק ח וסי' צ ס"ק יח וס"ק כז וסי' צב ס"ק א], אך בסי' צד [ס"ק א] ובסי' צו [ס"ק ה] נקט כתוס'. וכתב בספר שונה הלכות סי' שעה [ס"ה] שמסקנת דעת החזו"א כתוס'. [ובמכתב שנדפס בספר בינת שמחה כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א דכנראה אחרי שהגיע החזו"א לסוגיא דחורבא הסכים להקל כתוס', והוסיף דמצינו אצל החזו"א כמה פעמים כה"ג].

ונפק"מ בחצר שלא עירבו בה ואחת מהמשפחות נסעה לשבת באופן שדירתו נחשבת דירה בלי בעלים, דלפי תוס' מותר להכנים ולהוציא כליו מבית המשפחה הזו אל החצר, ולפי רש"י אסור.

סעיף ד

מקור הדין הוא בהגהות מיימוניות פט"ו מהלכות שבת. וביאר המשנה ברורה דמיירי שלכל בית היה בית הכסא נפרד, ורק החפירה משותפת. וכתב המג"א [ס"ק ט] שהצואה דמיא לכלים ששבתו בבית, ואסור להוציאה לחפירה המשותפת שהיא כחצר השותפים. ובספר בית מאיר [סוס"י שנה ד"ה ודע] הביא את דברי המג"א האלו ותמה עליהם דפשיטא שהצואה אינה נחשבת דבר נפרד מהאדם דנימא שקנתה שביתה בבית, וכן תמה גם החזו"א [סי' צו ס"ק ה]. [ובספר תו"ש (סי' שה ס"ק לא) וכן בהגהת רע"א (שם) נקטו את סברת המג"א ולא חלקו עליה].

ועיי"ש בספר בית מאיר וכן בהגהת רע"א [שם] שנקטו שבית הכסא שבבית יש לו דין בית, ולכן פשוט שאסור להוציא ממנו לחפירה המשותפת, אך לענין בית הכסא שבין שתי חצירות, בזה כתב רע"א שלא שייך לומר שיש לו דין בית, ולכן צריכים אנו לסברת המג"א דדמי לכלים ששבתו בבית.

סימן שעז

מקור הדין הוא במשנה דף פח. ובסוגיית הגמרא שם ובדף פט.

שורש הדין של גומא בחצר שאין בה ד' אמות על ד' אמות, נתבאר לעיל [סי' שנז] שהוא מחמת גזירה שמא ישפוך את המים להדיא לרשות הרבים, [משא"כ בחצר שיש בה ד"א על ד"א המים נבלעים בקרקע, ואין סיבה שלא ישפוך אותם בחצירו], וכשעושה גומא מחזקת סאתיים שזה השיפוע שסתם אדם משתמש בו ביום, ישפוך לתוכה ולא ישפוך להדיא לרה"ר.

ביאורים והערות

51. כתב החזו"א [סי' צד ס"ק א] שמדברי הרמב"ם נראה דס"ל כרש"י, שכתב דאסור להעביר מבית לקרפף של חבירו שאינו יותר מבית סאתיים אם לא עשו עירוב חצירות, והרי קרפף זה אין הבעלים דר בו, ומבואר דאפ"ה אסור להכניס לתוכו חפצים מהבית. [והא דלא הביא החזו"א מהא דאסור להוציא כלים מהבית אל גג וחצר של אחר, צ"ל שהיות והאדם האחר דר בבית לכן גם גגו וחצירו חשיבי כדירה שיש בה בעלים ולא כחורבא, משא"כ בקרפף שאין לו שום שייכות לבית].

קנין הלכה

מראי מקומות

ונתחדש במשנה, והובא בסעיף זה שאם יש שתי עליות הפתוחות למרפסת ומשם לחצר ולא עירבו ביניהן ואוסרות הן זו על זו את השימוש בחצר, מ"מ אם אחת עשתה גומא בחצר בסמוך לה והאחרת לא עשתה גומא, מותרת זו שעשתה גומא להשתמש בה ע"י שתשפוך את המים במרפסת, וילכו מעצמם לחצר ולגומא, דכיון שאינו שופך להדיא לחצר והמים רק הולכים מכוחו אין זה מעשה גמור ולא גזרו על כוחו בחצר שאינה מעורבת.[52] [אף שגזרו בכוחו בכרמלית וכ"ש בכוחו ברה"ר, והיינו שאסור לשפוך מים בחצירו אם הם ניגרים והולכים לכרמלית או לרה"ר].

אבל בני העלייה שלא עשו גומא אסורים לשפוך מים במרפסת שלהם על סמך שילכו לגומא הסמוכה למרפסת האחרת, דכיון שהמים צריכים לעבור על פני החצר ואין בה שיעור ד"א שיבלעו בקרקע, חיישינן שלא ירצו לטנף את החצר ועלולים הם לירד לחצר עם כלי הבית כדי לשפוך להדיא לגומא.

וכאשר יש בחצר שיעור ד"א על ד"א, דפטורים מלעשות גומא, בזה שתי העליות שוות בהיתר לשפוך על המרפסת שילכו המים מכוחם אל החצר שאינה מעורבת.[53]

<u>ביאור דברי הטור והשו"ע</u>

הטור חידש בדינים אלו חילוק נוסף שאין לו מקור בגמרא ובפוסקים, והיינו שבאופן ששתי העליות לא עירבו יחד יש חילוק בין אם כל אחת משתיהן עירבה לעצמה ובין אם לא עירבה, וחילוק זה טעון ביאור. והט"ז תמה וכתב שכנראה ט"ס הוא בטור, וכן כתב הגר"א. והב"ח כתב שהחילוק בין עירבו כ"א לעצמה ללא עירבה מתייחס למקרה שבו שתי העליות עשו גומא, כל אחת בסמוך לה ולא עירבו יחד, שבזה אם דיורי העלייה עירבו לעצמן רשאין הן להוריד למרפסת כלי בית שבהם מים, ושופכים אותם אל המרפסת ומכוחו הולכים המים לחצר, ואף שאין החצר מעורבת ה"ז מותר וכנ"ל דלא גזרו כוחו בחצר, אך אם דיורי העלייה לא עירבו, אסורים הם להוריד כלים מהבית אל המרפסת, ולכן לא התירו להם גם לשפוך מים על קרקע העלייה שירדו מכוחו למרפסת, דחיישינן שיחום על קרקע ביתו וירד להדיא למרפסת.

ונמצא לפי"ז שבתרי גווני עסקינן:

א] אם כל אחת מהעליות עירבה לעצמה, והאחת עשתה גומא בסמוך לה והאחרת לא עשתה גומא, אסור לזו שלא עשתה גומא לשפוך מים במרפסת שילכו מכוחו אל הגומא של העלייה האחרת, מחמת גזירה שמא יוליך את הכלים להדיא מהבית אל החצר והגומא.

ב] אם כל אחת מהעליות עשתה גומא, והאחת עירבה לעצמה והאחת לא עירבה, מותרות זו שעירבה לשפוך מים במרפסת שלה וירדו לחצר ולגומא, ואסורה זו שלא עירבה לעשות כן, וכנ"ל.

ועיין שעה"צ [ס"ק ה] שכתב להגיה בדברי הטור והשו"ע באופן שמתבארים להדיא שני הדינים האלה.[54] [ומש"כ השעה"צ ששתי העליות עירבו, הכוונה שכל אחת עירבה לעצמה אך לא מיירי כשעירבו יחד].

ביאורים והערות

52. כך פירשו תוס' ושאר הראשונים את ההיתר לשפוך מים כשלא עירבו העליות יחד.

53. ואם יש בחצר שיעור ד"א על ד"א אך אחת מהעליות עשתה גומא, כתב הט"ז שמדברי הב"י מבואר ששתיהן מותרות בה ולא גזרו כלל, והט"ז פקפק על כך, דיש לגזור שמא תוליך העלייה שלא עירבה כלים להדיא לגומא שעשתה חברתה, אמנם הביה"ל [ד"ה ואין] הביא שהרבה אחרונים דחו את ראיות הט"ז. עוד הביא הביה"ל שהרבה ראשונים נקטו כרש"י דמיירי בחצר שאין בה ד"א, הא ביש בה ד"א לא גזרו ושתיהן מותרות. ועוד הביא הביה"ל מספר עצי אלמוגים דה"ה בימות הגשמים, שנתבאר בגמ' [שם] שא"צ גומא, מותרים שניהם אף בחצר פחותה מד"א ולא עירבו לעצמם.

54. והמג"א כתב שבדברי קיצור פסקי הרא"ש לא משמע כביאור הב"ח בדברי הטור, ולכן כתב המג"א דיש לפרש בדברי הטור והשו"ע, שאם כל אחת מהעליות עירבה לעצמה אין זו שלא עשתה גומא אוסרת את החצר על זו שעשתה גומא, דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת, ואז יכולה זו שעשתה עוקא לירד לתוך החצר עם כלים מהבית. [ולכאורה הדברים צ"ב, אם אכן כל עלייה עירבה לעצמה א"כ

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שעח

סעיף א

מקור הדין הוא במשנה דף מה: ובגמ' דף מח., והנה במשנה נתפרשו דין זה באופן שכל ג' החצירות פתוחות לרה"ר ואין לזו דריסת הרגל על זו, וכתב רש"י [דף מה:] שאם רק לאחת מהן היה פתח לרה"ר היתה הפנימית ביותר אוסרתה. אמנם כתבו האחרונים דהיינו דוקא למאן דס"ל דרגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה, אבל למאי דקיי"ל דאינה אוסרת, אין החצר הפנימית ביותר אוסרת על החיצונה אף שלא עירבו יחד ואף שיש לה דריסת רגל עליה, משום שהפנימית עירבה לעצמה, ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה, וכ"כ המשנה ברורה [ס"ק ב].

נתנה האמצעית עירובה בחיצונית

מהגמרא מבואר שהחצר האמצעית יכולה לערב עם ב' חצירות שונות ולהניח העירוב בהן, ולא אמרינן דהוי תרתי דסתרי דכיון שעירוב משום דירה נמצא שהאמצעית דרה בשני מקומות חלוקים ולא אמרינן הכי, דענין העירוב הוי רק כאילו דיירי הכא, ושייך שפיר לומר דדיינינן כל עירוב בנפרד, ולגבי כל עירוב אמרינן שהאמצעית דרה עם זו שעירבו עמה.

בגמ' [דף מח:] הקשו דבאופן שהאמצעית עירבה עם חיצונה אחת ואח"כ הוליכה עירוב לחיצונה האחרת, נימא דעושה בזה שליחותא של החיצונה הראשונה ויחשבו כולן כמעורבות, ואמרו ע"ז בגמ' דכיון שהאמצעית עירבה עם החיצונות והחיצונות לא עירבו זו עם זו, גילו דעתן דלא ניחא להו להיות מעורבות יחד אלא רק אם האמצעית.

נתנו החיצונות עירובן באמצעית בשני בתים

עוד הקשו בגמרא דבאופן שנתנו שתי החיצונות את העירוב שעשו עם האמצעית בחצר האמצעית בשני בתים, נימא דהויא האמצעית כחצר שדרים בה בני כל החצירות ויאסרו כולם שהרי לא עירבו יחד. ותירצו, אם אמרו דיורין להקל יאמרו דיורין להחמיר, והיינו דרק לקולא אמרינן דהוי כאילו דרים יחד ולא לחומרא.

ב' חצירות שעירבו כל אחת לעצמה, והניחה חצר א' עירובה בבית א' ואח"כ עירבו שתי החצירות יחד והוליכה חצר ב' את עירובה לחצר א' והניחתו בבית ב', כתב המשנ"ב [לעיל סי' שעב ס"ק כו] בשם הדרישה דאין זה מועיל, אלא בעינן שיונח העירוב של ב' החצירות בבית א' בו מונח העירוב של חצר א'. ולכאורה זה כמו שמבואר בסעיף דידן, שאם נתנו עירובן בשני בתים לא

ביאורים והערות

שתיהן בגדר רגל המותרת במקומה, ולמה זו שלא עשתה גומא תיאסר בחצר. וכתב המחצית השקל לבאר דזו שעשתה גומא יש לה יותר שייכות לחצר ולכן נותנים את החצר לה ולא לעלייה האחרת, וכעין מה שמצינו [סימן שעב ס"ו] ובמג"א [שם ס"ק יב] שאם יש כותל בין שתי חצירות אשר לאחת הוא גבוה י"ט ולאחרת אינו גבוה, נותנים אותו לזו שתשמישה בנחת בתוך י"ט, ולאחרת אסור אפילו להעביר כלים ששבתו בחצר אל הכותל, [ועיי"ש שהבאנו שיש חולקים על עיקר דין זה].

אמנם בשעה"צ [ס"ק ה] הביא שגדולי האחרונים חלקו על המג"א דלא שייך כאן דין רגל המותרת במקומה, דדוקא כשהן שתי חצירות, חיצונה ופנימית, שאין לפנימית זכות תשמיש בחיצונה רק דריסת הרגל, בזה שייך לומר דרגל המותרת אינה אוסרת, אבל הכא החצר היא מקור ההשתמשות של שני העליות וה"ז כבני חצר שחצירם עירבו לעצמם, וכן החצר השנייה עירבו לעצמם שאסורים בחצר, ולא שייך כאן דין רגל המותרת, וכתב התו"ש שאולי מטעם זה סיים המג"א בצ"ע.

נתערבו יחד. והחזו"א [סי פה ס"ק ט-י] חלק ואמר שדוקא בסעיף דידן אמרינן הכי כיון שלא נתכוונו החיצונות לערב יחד, אבל אם היו מתכוונות לערב יחד היה זה מועיל אף בשני בתים.

סעיף ב

מקור הדין הוא במשנה דף עה., והטעם הוא דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה, ולכן אם עירבה כל חצר לעצמה אין הפנימית אוסרת על החיצונה. ומאידך, רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה, ולכן אם הפנימית לא עירבה הרי בני הפנימית אוסרים בדריסת הרגל שלהם את החצר החיצונה. [ואף אם רק אחד מהפנימיות לא עירב עמה הרי הם בגדר רגל האסורה במקומה].[55]

באופן שיש לחצר הפנימית פתח לרה"ר או למבוי שלא דרך החיצונה, אין היא אוסרת עליה כיון שדוחין אותה אצל הפתח האחר.

שתי חצירות שאינן מוקפות יחד במחיצות

האחרונים דנו אם בני הכפרים הסמוכים לעיר ובאים בשבת להתפלל בבית הכנסת, אוסרין על בני העיר את בית הכנסת. וכתב בשו"ת נודע ביהודה [מהדו"ת או"ח סי' לט] שאינם אוסרים, דכיון שהם דרים מחוץ למחיצות העיר ואינם יכולים כלל לערב יחד, אין הם אוסרים בדריסת הרגל, וכעי"ז כתב רע"א [שו"ת סי' לד].[56] והחזו"א [סי' פו ס"ק יא] כתב דכל שמפסקת כרמלית בינם לבין בית הכנסת, אין הם נחשבים כפתוחים לאותה חצר ואינם אוסרים גם בדריסת הרגל.

סעיף ג

מקור הדין הוא במשנה ובגמרא דף עה. ונתבארו בזה כמה דינים:

א] עירבו שתי החצירות יחד ונתנו העירוב בחיצונה, ושכח אחד ולא עירב שתיהן אסורות, דאם השוכח הוא מהפנימית הרי הפנימית היא רגל האסורה במקומה ואוסרת על החיצונה, ואם השוכח הוא מהחיצונה, מ"מ בני הפנימית אסורים משום שעד כמה שעירובן בחיצונה הרי הן כחצר אחת, נמצא שאותו אחד מהחיצונה אוסר עליהם, ואין הם יכולים לסגור הדלת שלהם ולהסתלק מהחיצונה שהרי אין עירובן אצלם.

ב] עירבו שתי חצירות יחד ונתנו עירובן בפנימית, ושכח אחד ולא עירב יש להבחין בין שני מקרים:

א. אם השוכח הוא אחד מהפנימית שתיהן אסורות, הפנימית אסורה משום שאחד ממנה לא עירב, והחיצונה אסורה משום שעד כמה שעירובה בפנימית הרי הן כחצר אחת ואחד מהם לא עירב, ואין החיצונים יכולים להסתלק מהפנימיים, שהרי דריסת הרגל של הפנימיים עליה והוי רגל האסורה במקומה.[57]

ביאורים והערות

55. ואם זה שלא עירב עם הפנימית ביטל רשותו לבני הפנימית, הותרה החצר הפנימית ולא החיצונה, כיון שהמבטל אסור להוציא מביתו לחצר כמבואר בסי' שפא [ס"ב], נמצא שהוא בגדר רגל האסורה במקומה, והוא אוסר על החיצונה בדריסת הרגל, אלא בעינן שמלבד ביטול רשותו לפנימית יבטל גם את דריסת הרגל שיש לו לבני החיצונה, וכ"כ בשעה"צ [ס"ק ב] בשם המאמר מרדכי [סי' שפא].

56. וע"ע בשערי תשובה בשם תשובת חינוך בית יהודה.

57. ואם יבטל השוכח את רשותו לשתי החצירות הותרו שתיהן בין כשהעירוב בפנימית ובין כשהיא בחיצונה, ואם יבטל רק לבני הפנימית כתב המשנ"ב [ס"ק טז] שעדיין יאסרו בני החיצונה על הפנימית. ונתבאר בגמרא הטעם, שהעירוב מרגיל את בני החיצונה אל החצר הפנימית, ואין החצר הפנימית יכולה לסגור דלתה ולמנוע את החיצוניים מלהכנס, כיון שסברא זו הנקראת בגמרא "אחדא דשא ומשתמשא" נאמרת רק שיכול לומר לחיצונה לתיקוני שיתפתיך ולא לעוותי, והכא העיוות הוא מיוחד מהפנימית.

קנין הלכה

מראי מקומות

ואם השוכח הוא אחד מהחיצונה מותרים בני החצר הפנימית לעצמן, דסוגרים את הדלת ומסתלקים מן ההשתתפות עם החיצונים, דאומרים לבני החיצונה לתיקוני שיתפתיך ולא לעוותי.

ואם השוכח שהוא מבני החיצונה ביטל את רשותו, כתב החזו"א דנראה שגם בזה החיצונה אכתי אסורה, דבסתמא אמרינן דבטלה ההשתתפות של שתי החצירות, שהפנימית תאמר לה דעד שיבטל הלה רשותו תאסור עלינו, ואחדא דשא, וממילא אין לחיצונה עירוב. אמנם הוסיף שאם בני הפנימית ידעו מראש שאחד מהחיצונה אינו מערב והם סמכו על ביטול רשותו, בזה מהני העירוב להסוברים דיש ביטול רשות מחצר לחצר, ורשאין לטלטל מזו לזו.

סעיפים ד-ה

מקור הדינים שבסעיפים אלו הוא במשנה דף עה. ובגמרא [שם]. ועיקרם הוא משום דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה, אלא שלענין מה דאיתא בסוף המשנה "ואם היו של יחידים אינם צריכים לערב", אמר בגמרא רב אדא בר אהבה דאם היו שלשה אסורים, הואיל ואני קורא בהם רבים בחיצונה.

ונחלקו תוס' עם הרי"ף והרמב"ם בביאור הדברים:

תוס' [דף עה: ד"ה ואני] מפרשים שהכוונה היא שאם יש שתי חצירות, פנימית וחיצונה, ובשתיהן יחד גרים שלשה דיורין ה"ז אסור, אף באופן שיחיד גר בפנימית ושניים בחיצונה, דאף שהיחיד הוא בגדר רגל המותרת במקומה מ"מ עלולים לסבור שכשם שיש שניים בחיצונה כן יש שנים בפנימית, ולכן אסרו.

והרי"ף והרמב"ם מפרשים מה שאמר ר"א בר אהבה שאם היו שלש האסורים, הכוונה שהיו שלש חצירות שבכל אחת היה יחיד, דאף שמן הדין כולן מותרות שהרי היחידים הם בגדר רגל המותרת במקומה, מ"מ כיון שבחיצונה יש דריסת רגל של שלשה גזרינן ואסרינן.

ושמואל פליג בגמ' על ר"א בר אהבה ואמר שלעולם לא אסרו ברגל המותרת במקומה, ופסקו רוב הפוסקים כשמואל.

ובסעיף ד הביא השו"ע את הציור של תוס', שיש שניים בחיצונה, ופסק כשמואל דשרי, ובסעיף ה הביא את הציור של הרי"ף והרמב"ם, וגם בזה פסק כשמואל דשרי.

קנין הלכה

מראי מקומות

שאלות לחזרה

או"ח הלכות עירובין סי' שעב סי"ב - שעח

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב שעה"צ וביאוה"ל

<u>סימן שעב סעיף יב</u>

א. זיז היוצא מן הכותל תוך י' טפחים סמוך לארץ, וסמך עליו ראש סולם העומד בארץ, האם הסולם מועיל להתיר לו תשמיש הכותל;

1) כשהסולם צר שאין מחזיק ד' טפחים בעובי השליבות ולא רחב ד' טפחים במשך הכותל, ומה הטעם?
2) כשהשליבה התחתונה רחוקה מן הארץ ג' טפחים, ומה הטעם?
3) כשאין שלשה בין שליבה לשליבה, ומה הטעם?
4) כשיש שלשה בין שליבה לשליבה, ומה הטעם?

ב. באופן שהכותל גבוה עשרים טפחים;

1) כמה זיזין צריך?
2) היכן יהיו ממוקמים בגובה הכותל?
3) והיכן יהיו ממוקמים במשך הכותל?
4) וכמה ריוח צריך שיהיה בין הזיזין?
5) וכמה סולמות צריך להן?

ג. אם יש בין הזיזין או מן הארץ עד לזיז יותר מעשרה טפחים, כמה צריך שיהיה הסולם במשכו ובעובי שליבותיו?

<u>סעיף יג-יד</u>

ד. כשמעמיד שני סולמות זה בצד זה, ואין בשניהם משך ארבעה, ומוסיף קש בצד הסולמות להשלים לשיעור ארבעה, האם מהני להתיר להשתמש עליו, ומה הטעם;

1) כשמרחיק הסולמות זה מזה וממלא האויר שביניהם בקש?
2) כשמעמיד הסולם באמצע ומשלים בקש מצדו?

ה. אם אין בסולם רוחב ארבעה;

1) האם מהני שיחוק בכותל ולעשות כמו שליבות כדי להשלים לארבעה?
2) וכמה צריך שיהיה גובה החקק?
3) וכמה צריך שיהיה גובה הסולם?
4) ומה הדין בסולם שלמטה עד עשרה טפחים יש לו רוחב ארבעה טפחים ולמעלה ממנו הולך ומתקצר?

ו. אם אין לו סולם כלל, וחוקק בכותל כמו שליבות לעלות עליו;

1) כמה צריך שיחוק בגובה הכותל?
2) והאם זה מהני גם לערב יחד?

<u>סעיף טו</u>

ז. האם אפשר לעשות סולם לכותל אילן שבצדו או אשרה, לחה או יבשה, ומה הטעם?

<u>סעיף טז</u>

ח. חריץ שבין שתי חצירות שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, האם יכולים בני החצירות לערב יחד;

1) כשמילאוהו תבן וקש ולא ביטלו?
2) כשמילאוהו תבן וקש וביטלו בלבו או בפיו?
3) כשמילאוהו תבן וקש סרוח שאינו ראוי למאכל בהמה?
4) כשמלא עפר וצרורות Y בסתמא שלא ביטלו?

5) כשביטלו לשבת אחת ודעתו לפנותו אח"כ?
6) כשמלא בכרים וכסתות?
7) כשמילאוהו בפירות - טבלים או מעושרים?

ט. בחריץ שבין שתי חצירות;
1) מה הדין אם החריץ במשך אורכו נחסר ארבעה טפחים?
2) ומה הדין אם החריץ במשך אורכו נחסר מרוחבו והוא פחות מארבעה טפחים?
3) ומה הדין בחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה כשהוא מפסיק בחצר אחד על פני כל אורכו ויש בו דיורין מכאן ומכאן?

<u>סעיף יז</u>

י. מה הדין אם נתן על החריץ נסר כמו גשר;
1) כשנתנו לרוחבו משפתו אל שפתו והוא רחב ארבעה?
2) כשנתנו לרוחבו משפתו אל שפתו והוא פחות מארבעה?
3) כשנתנו לארכו במשך ארבעה ואין בו אלא כל שהוא?

יא. מה הדין אם סתם החריץ בנסרים עד יותר מעשר אמות בארכו או שנתן נסר אחד לאורך החריץ ביותר מעשר אמות ומיעט שם החריץ מרוחב ארבעה טפחים?

<u>סעיף יח</u>

יב. מה הדין אם החריץ עמוק עשרה לאחד ואינו עמוק עשרה לשני, או שהוא שוה לשניהם?

<u>סעיף יט</u>

יג. שתי חצירות פרוצות זו לזו ביותר מעשר אמות, ולכל אחת דיורין בפני עצמה, וגדיש של תבן בין החצירות שסותם מקום הפרצה;
1) מה הדן אם הגדיש גבוה עשרה?
2) מה הדין אם נתמעט בחול מגובה עשרה, ומה הטעם?
3) ומה הדין אם נתמעט בשבת מגובה עשרה, ומה הטעם?

יד. כשעדיין הגדיש משמש למחיצה ולא נתמעט מגובהו וכו';
1) האם מותר לקחת מן התבן בשבת ליתן לתוך קופתו כדי להאכיל לבהמתו, ומה הטעם?
2) והאם מותר להעמיד שם בהמתו כדי שתאכל, ומה הטעם?
3) והאם יכול לעמוד בפניה כדי שלא יהא לה דרך לנטות אלא לשם, ומה הטעם?
4) ומה הדין לקחת מהגדיש בחול או ביום ששי ליתן לקופתו או להעמיד שם בהמתו, ומה הטעם?

טו. שני בתים הפרוצים כל אחת למקום גדיש ביותר מעשר אמות, והבתים שייכים כל אחד לחצר אחרת מפני שפתוחים לחצר אחרת, ולא עירבו ב' החצירות יחד, האם מותר להאכיל לבהמתו ממנו בידים, ומה הטעם?

<u>סימן שעג סעיף א</u>

טז. שתי גזוזטראות הבולטות משני עליות זו כנגד זו ויש ביניהם מרחק ארבעה טפחים;
1) האם מערבין יחד או כל אחת לעצמה - כשנתן ביניהם נתר רחב ארבעה טפחים?
2) ומה הדין אם הוא מרוצף בנסרים יותר מעשר אמות?
3) כשכל אחת מערבת לעצמה - האם מותר לטלטל מכלי ביתו בשטח הגזוזטרא השייך לו?
4) ומה הדין לטלטל על השטח שכנגד הנסר או על הנסר גופא?
5) ומה הדין בכה"ג שהגזוזטראות בולטות משתי חצירות למעלה מעשרה טפחים?

יז. אם המרחק בין שתי הגזוזטראות פחות מארבעה טפחים;
1) האם מערבין יחד או שנים?

מראי מקומות

2) ומה הדין כשהסמיכות לאורך כל הכותל או יותר מעשר אמות?
3) והאם יהיו מותרים בכה"ג לטלטל מחצר לחצר כלים ששבתו בבית?

יח. באופן שהגזוזטראות אינם זו כנגד זו רק משוכות אחת למזרח ואחת למערב או אחת גבוהה מחברתה, האם יכולים לערב ביחד, ומה הטעם;
1) כשמרוחקות זו מזו ג' טפחים?
2) כשאינן מרוחקות זו מזו ג' טפחים?

<u>סימן שעד סעיף א</u>

יט. שתי חצירות שערבו דרך חלון או פתח שביניהם לשבת זו, ונסתם הפתח בשבת;
1) האם מותרים להשתמש מזו לזו בשבת זו?
2) האם מותרים להשתמש כל אחת לעצמה?
3) ומה הדין אם חזר ונפתח בשבת?

כ. האם מותרים להשתמש ע"י העירוב באופנים דלהלן, ומה הטעם;
1) ערב לשבת זו ונסתם מבעוד יום וחזר ונפתח בשבת?
2) ערבו לפני שבת שעברה לשבת אחת והעירוב עדיין קיים ונסתם החלון בחול וחזר ונפתח בשבת?
3) ערבו לשנה ונסתם הפתח בחול ונפתח קודם השבת?
4) ערבו לשנה ונסתם הפתח בחול ונפתח בשבת?
5) ערבו לשנה וסתם הפתח בכוונה בחול ונפתח בשבת?
6) ערבו לשנה וסתם הפתח בכוונה בחול והיה בדעתו לפותחו אחר כך, ונפתח בשבת?
7) ערבו לשנה ונתבטל העירוב ע"י שנתקלקל צורת הפתח שבמבוי, ותוקן בשבת ע"י עכו"ם?

כא. ערב לשבת אחת ונודע שמבעוד יום נתקלקל צורת הפתח וחזר ותוקן בשבת ע"י עכו"ם;
1) מה דעת הנשמת אדם, ומה טעמו?
2) מה דעת הביאור הלכה, ומה טעמו?
3) מנין הביא הביאוה"ל ראיה להוכיח כדבריו?

<u>סעיף ב</u>

כב. שתי חצירות שיש כותל ביניהן ועירבו כל אחת לעצמה ונפרץ הכותל בשבת;
1) האם מותרים כל אחד לטלטל כלי הבית בחצירו, ומה הטעם?
2) והאם מותרים לטלטל כלי החצר מחצר לחצר?

כג. חצר שנפרצה בשבת לרה"ר או לכרמלית;
1) האם מותר לטלטל בתוך החצר?
2) ומאי שנא מחצר שנפרצה לחצר אחרת?
3) והאם מותר לטלטל ממנה לכרמלית בתוך ד' אמות, ומה הטעם?

<u>סעיף ג</u>

כד. חצר קטנה שנפרצה קודם שבת במלואה לחצר גדולה;
1) מה הדין כשהפרצה יותר מעשר אמות?
2) כשהפרצה פחותה מעשר אמות, האם הגדולה יכולה להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה, כשערבה לעצמה וכשלא ערבה?
3) והאם הקטנה יכולה להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה, כשערבה לעצמה או כשערבו יחד?
4) מה הנפק"מ בין הקטנה לגדולה בזה?
5) ומה הדין כשאין כתלי קטנה נכנסין לגדולה או שאינן מופלגין מכותלי גדולה ג' טפחים?

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ד

כה. גג קטן שאין לו מחיצות הפתוח במילואו לגג גדול, ומחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג, ולא עירבו ביניהן;
1) האם מותר לקטן להעלות עליו כלים ששבתו בבית, ומה הטעם?
2) והאם מותר לקטן לטלטל כלים ששבתו על גגו לגג חבירו, ומה הטעם?
3) והאם מותר לגדול להעלות עליו כלים ששבתו בבית, ומה הטעם?

כו. 1) מה הדין כשאין מחיצות הבית ניכרות על הגג?
2) כשהגג בולט על מחיצות הבית, כמה טפחים צריך שיבלוט שיהיה נקרא שאין מחיצות הבית ניכרות?
3) ומה הדין כשיש חלון ארבע על ארבע פתוח לו מהבית?

סימן שעה סעיף א

כז. מרפסת - גבוהה עשרה טפחים - שעליות פתוחים לה, שעולים אליה בסולם מהחצר, והוא דרך לבני העליה לעלות ולרדת ממנה לחצר ומשם לרה"ר;
1) כשכל אחד ערב לעצמו - האם מותר לטלטל בחצר או כלי הבית לחצר או כלי הבית למרפסת או כלי החצר למרפסת?
2) כשבני העליה לא עירבו בפני עצמן - האם מותרים בני החצר לטלטל כלי הבית לחצר, ומה הטעם?
3) ומה הדין כשאין המרפסת גבוהה עשרה טפחים?

סעיף ב

כח. תל או עמוד המונחים בחצר שיש שם בית ומרפסת לבני העליה כנ"ל, ולא ערבו ביניהן;
1) מה הדין כשאינם גבוהים עשרה טפחים מהארץ ואינם נמוכים עשרה טפחים מהמרפסת?
2) מה הדין אם גבוהים עשרה טפחים מהארץ ובתוך עשרה למרפסת ובתוך ד' טפחים למרפסת?
3) ומה הדין אם גבוהים עשרה טפחים מארץ ובתוך עשרה למרפסת ורחוקים ארבעה טפחים מהמרפסת?
4) ומה הדין אם גבוהים עשרה טפחים מהארץ ונמוכים עשרה טפחים מהמרפסת ורחוקים ארבעה טפחים מהמרפסת?

סעיף ג

כט. אם היתה מצבה ארבעה טפחים - בגובה או ברוחב - לפני המרפסת, האם המרפסת אוסרת על בני החצר, ומה הטעם?

סעיף ד

ל. כשבני החצר ובני העליה עירבו כל אחד לעצמן ויש זיזים היוצאים מהכתלים רחבים ארבעה טפחים השייכים לשניהם, האם מותר להשתמש לבני העליה או לבני החצר;
1) בזיזים שהם למטה מעשרה טפחים?
2) בזיזים שהם בתוך עשרה טפחים העליונים הסמוכים לעליה?
3) בזיזים שהם בין עשרה טפחים התחתונים עד תחילת עשרה העליונים מן הזיזים היוצאים?

סימן שעו סעיף א

לא. שתי חצירות שלא עירבו ביניהן ויש בור ביניהם;
1) באיזה אופנים מועיל שיעשו מחיצה על גבי הבור?
2) באיזה אופנים מועיל שיניחו קורה על פי הבור?
3) באיזה אופנים מועיל גם הכותל שעל הבור?
4) ובאיזה כלים מותר למלאות ולהכניס לבית, בכלים של בית או בכלים של חצר?

סעיף ב

לב. שביל כעין מבוי קטן שבין שתי חצירות ששייך לשתיהם, ויש שם באר מים, האם מותרים למלאות ממנה

קנין הלכה

מראי מקומות

באופנים דלהלן:

1) כשאין החצירות פתוחות לשביל רק בחלונות, והבאר מופלג ארבעה טפחים משני הכתלים?
2) והאם בעינן שיוציא זיזין בכה"ג?
3) כשהבאר מופלג פחות מארבעה טפחים משני הכתלים?
4) כשיש פתחים מהחצירות לשביל ורשות שניהם שולטות בו בתשמיש גמור?

<u>סעיף ג</u>

לג. שתי חצירות וביניהם שלשה חרבות שאין בהם דיורין, ופרוצות זו לזו יותר מעשר אמות, ומשתמשים בחרבות על ידי זריקה מהחלונות;

1) האם מותר לבתים שבחצירות להשתמש בשבת בחרבות על ידי זריקה כשהם שלשתן בשורה אחת?
2) ומה הדין כשהם עומדים כצורת סגול, ומה הטעם?

<u>סעיף ד</u>

לד. בית הכסא שבין שני בתים שלא ערבו יחד, האם מותר להשתמש בו;

1) כשמקום המושב שייך לשניהם?
2) כשרק מקום החפירה שייכת לשניהם ויש מקום מושב מיוחד לכל אחד לבדו?
3) ומה הדין בדיעבד?

<u>סימן שעז סעיף א</u>

לה. שתי עליות הפתוחות לחצר, ואחת עשתה גומא כדי לשפוך מימיה, והשניה לא עשתה, מי מותר לשפוך שם מימיו;

1) בחצר שאין בה ארבע אמות - וערבו יחד?
2) כשהאחת ערבה לעצמה והשניה לא ערבה כלל, ומה הטעם?
3) האם מותר לזו שאסורה, לשפוך מימיה בביתה והמים ילכו בעצמם למרפסת ומשם לחצר ולגומא, ומה הטעם?
4) ומה הדין בחצר שיש בה ארבע אמות וערבו כל אחת לעצמה ולא עשו גומא?
5) ומה הדין בכה"ג כשאחד עשה גומא?
6) ומה הדין בימות הגשמים שאין צריכין לעוקא?

<u>סימן שעח סעיף א</u>

לו. כשיש שלש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים וערבו החיצונות עם האמצעית ולא ערבו החיצונות ביניהן, מה הדין;

1) כשנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו?
2) כשנתנו החיצונות עירובן באמצעית בשני בתים?
3) כשנתנו החיצונות עירובן באמצעית בבית אחד?

לז. ומה הדין כשהחיצונה לבד פתוחה לרה"ר או למבוי ואמצעית יש לה דריסת רגל עם הפנימית שלפנים הימנה, ומה הטעם?

<u>סעיף ב-ג</u>

לח. כשיש שתי חצירות זו לפנים מזו, פנימית פתוחה לחיצונה וחיצונה למבוי ובכל אחת כמה בעלי בתים, מי מותרת ומי אסורה - באופנים דלהלן;

1) ערבה פנימית לעצמה עם בעלי בתים שבתוכה והחיצונה לא ערבה?
2) ערבה כל אחת לעצמה ושכח אחד מהחיצונה ולא ערב?
3) ערבה חיצונה ולא פנימית?
4) ערבה כל אחת לעצמה ושכח אחד מהפנימית ולא ערב?

מראי מקומות

5) כשביטל זה שלא עירב את רשותו לבני הפנימית וגם רשות דריסת רגל שיש לו בחיצונה לבני חיצונה?
6) כשביטל זה שלא עירב רק את רשותו לבני הפנימית ולא רשות דריסת רגל שיש לו בחיצונה לבני חיצונה?
7) ערבה כל אחת לעצמה?
8) ערבו ביחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד מן הפנימית או מן החיצונה ולא ערב?
9) ערבו ביחד ונתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא ערב?
10) ערבו ביחד ונתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן החיצונה ולא ערב?

<u>סעיף ד</u>

לט. כשיש יחיד או שתים בחיצונה, ויחיד או רבים שהם כיחיד בפנימית, האם הפנימית אוסרת על החיצונה?

<u>סעיף ה</u>

מ. כשיש שלש חצירות זו לפנים מזו;
1) כשיש יחיד בכל אחת מה הדין בכל החצירות?
2) ומה הדין כשיש שנים בפנימית ולא ערבו, ומה הטעם?